

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj

Strokovno srečanje

Mentorske kmetije

september 2022

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj

Avtor:

Anton Kukenberger

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

Kazalo vsebine

1. UVOD	2
2. EKOLOŠKA KMETIJA KUKENBERGER.....	4
1.1. RAZVOJ KMETIJE PO PREVZEMU	5
1.2. PREDELAVA, IZDELKI IN KAKOVOST	6
1.3. PRODAJA	6
3. EKOLOŠKA KMETIJA KOSEC; EKO PRLEKJA.....	7
4. EKO KMETIJA PR' DEMŠARJI.....	8
5. PROJEKT EIP SENENO MESO IN MLEKO.....	9
6. PROJEKTI SODELOVANJA, KOLEKTIVNIH BLAGOVNIH ZNAMK IN SKUPNEGA NASTOPANJA NA TRGU	10
6.1. SODELOVANJE PRI PRIMARNI PRIDELAVI.....	11
6.2. KOLEKTIVNE BLAGOVNE ZNAMKE	11
6.3. SKUPNO TRŽENJE KMETOV POD ISTO BLAGOVNO ZNAMKO IN SKUPNA LOGISTIKA	11
6.4. SKUPNE INVESTICIJE V PREDELOVALNE OBRATE IN EKONOMIJA OBSEGA	12
7. INOVATIVNO TRŽENJE MLEČNIH IN MESNIH IZDELKOV – DOSTAVA NA DOM ...	13
8. DOBROBIT ŽIVALI NA (EKOLOŠKIH) KMETIJAH	14
8.1. ŽIVALIM PRIJAZNI HLEVI ZA GOVEDO	14
8.2. PAŠA.....	16
8.3. RAVNANJE Z ŽIVALMI IN ZAKOL BREZ STRESA.....	17
8.4. ZANIMANJA, POTREBE OZ. ZAHTEVE TRGA	20
9. VPLIV EKOLOŠKEGA KMETOVANJA NA OKOLJE	21
9.1. KROG HRANIL NA KMETIJI, RAVNANJE S PESTICIDI IN GNOJILI	21
9.2. OBDELAVA ZEMLJE, ORANJE, DOSEVKI, ORGANSKA SNOV V TLEH	22
9.3. ZMANJŠEVANJE EMISIJ: INTENZIVNOST KMETOVANJA, TRANSPORT, GLOBALIZACIJA.....	22
10. STRATEGIJA RAZVOJA KMETIJE, PRIHODNOST KMETIJE.....	24
10.1. MENTOR, VZORNIK	28
10.2. NAČRTOVANJE INVESTICIJ.....	28
11. ZAKLJUČEK	31
12. PROSOJNICE S PREDAVANJ	32

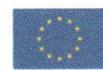
REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj

Moja kmetija in jaz: včeraj, danes in pojutrišnjem

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

1. Uvod

Življenje in delo na kmetiji sta neločljivo povezana. Delavnik in ugodnosti, npr. dopust, bolniška odsotnost, starševski dopust, prosti čas, ki jih imajo delavci v drugih panogah, so na kmetiji zaradi strukture in velikosti kmetij neizvedljivi. To je dejstvo, ki ga, kdor živi in dela na kmetiji, lahko le potrdi. Na žalost poklic kmeta mnogokrat ni spoštovan, kljub temu da za pridelano hrano in obdelanim okoljem stojijo generacije ljudi, ki so vse svoje življenje zapisali delu na kmetiji.

Namen tega pisanja ni tarnati, temveč opisati resnično stanje. Delo v kmetijstvu pa je tudi delo v naravi. To je delo z živimi organizmi, naj bodo to bakterije, glice, virusi, živali, rastline, ljudje. To je možnost opazovati, kako seme, ki si ga posejal, vzklije, dragocena priložnost, da ga spremiščaš, kako raste, se razvija, cveti, zori in požanje. Zraste v hrano za novo življenje. To je čudež narave, ki ga kmetje spremiščamo vsak dan. Velikokrat se ob delu zamislim, kakšen privilegij imam, da lahko vidim, kako organizmi rastejo. Da imam lahko umazane roke od zemlje. Da se zavedam, da ni nič samoumevno in da se je treba za vsak dosežek krepko potruditi. Hipnih rezultatov, h kakršnim današnja družba čedalje bolj stremi, v kmetijstvu ne moreš pričakovati. Potrebno je počakati, se potruditi, spremiščati, ukrepati. In ko vidiš opravljeno delo, si fizično utrujen, psihično pa spočit. To je zelo velik čar dela na kmetijah.

Nato se zgodijo nezgode. Naravne ujme. Takšne in drugačne bolezni in škodljivci. Skrbno obdeluješ polje, potem pa ga v petnajstih minutah toča uniči do neprepoznavnosti. Škoda je stodostotna. Si jezen. Razočaran. Žalosten. Besen. Občutiš nemoč. Pomisliš na, da delaš cele dneve, nato pa si prisiljen, da pridelek kupiš po visoki ceni. Nimaš vpliva na odkupno ceno. Nimaš vpliva na način dela odkupovalca. Po določenem času postaneš apatičen, saj se ne spremeni nič. Hočeš plavati proti toku, a to zahteva toliko energije, da lahko bankrotiraš. Psihično, fizično ali pa oboje. Zelo zahtevno je. Imaš pa izbiro. Ostati v tem sistemu ali izbrati drugo pot. Kako se boš odločil? Preprostega odgovora in odločitve ni. Preveč neznank je v temu sistemu enačb. Preveč negotovih situacij in preveč predpostavk je potrebno postaviti, pa še te se lahko med preračunavanjem že spremenijo. Lahko pa pot vsaj okvirno začrtaš. Lahko se usmeriš po njej in veš, da bo med hojo zagotovo kje odvila od predvidene. Da se bo izboljšala. Včasih se bo zaradi napačne odločitve poslabšala. Pa vendar je treba vztrajati, vredno je. Vsakič znova se je treba pobrati.

Kako želim živeti na kmetiji? Želim ostati v sistemu, kjer moje delo ni cenjeno, kjer nimam pogajalske moči, kjer nimam možnosti izbire, kam bom pridelke prodal? Bom etiketiran kot »izdajalec«, če bom prodal tistemu, ki plača več? Bom svoje življenje posvetil kmetiji? Želim tudi živeti in ne samo preživeti? Živim samo za to, da delam? Si želim na kmetiji ustvariti družino? V kako okolje bom pripeljal svojega življenjskega sopotnika? V kakšnem okolju bom vzugajal otroke? Kakšne vrednote jim želim posredovati? Kakšen odnos do narave jim želim predstaviti? Kako bosta delo in življenje na kmetiji vplivala na mojo matično družino, če sem kmetijo podedoval? Kakšne bodo finančne posledice, če se odločim za delo in življenje na kmetiji? Kaj pa zanesljivost dohodka – če hodim v službo, imam prihodek zagotovljen, kmetija

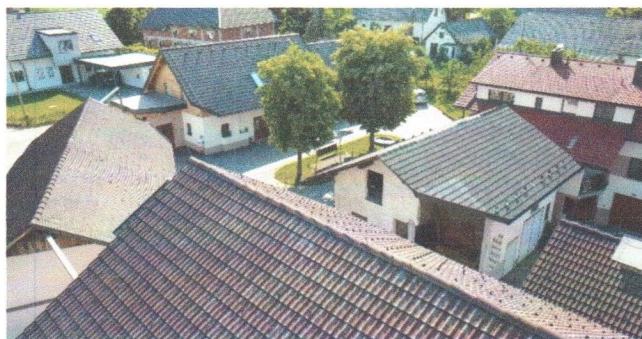
pa bo moja dodatna dejavnost in dodatni vir prihodka. Bo res? Ali pa to pomeni ogromno dela, na koncu pa bom denar, zaslužen drugje, vlagal v kmetijo, da ne bo propadla? Kakšno imam zemeljsko strukturo obdelovalne zemlje? Imam dobro? Imam slabo? Kako bi jo lahko izboljšal? Potrebujem več površin? Kaj sploh lahko na svojih površinah pridelujem? Jih lahko namakam? Imam močvirno področje? Imam plitka tla? Imam blizu koga, ki ga lahko najamem za izvajanje strojnih uslug? Bom imel stroje samo zase ali bom ponujal svoje usluge še drugim? Koliko denarja naj namenim za mehanizacijo? Se mi splača kupiti drag traktor? Se bom ukvarjal z živinorejo? Imam dovolj znanja s tega področja? Me bolj zanima vožnja s traktorjem ali delo z živalmi? Kaj mi bo prinašalo dohodek, stroji ali živali? Kam bom prodal pridelke? Bom imel predelavo in dopolnilno dejavnost? Kako se to sploh registrira? Bom res *zaslužil* več ali bom samo prodal več, stroški pa bodo tako visoki, da mi ne bo ostalo nič? Kaj pa davki? Se mi splača biti zavezanc za DDV? Imam dovolj ekonomskega znanja? Lahko dobim kaj nepovratnih sredstev? **Si znam izračunati lastno ceno pridelka ali izdelka?**

Ogromno vprašanj. Niti približno niso vsa. So pa vsa zelo pomembna, ena bolj, druga manj. Z vsemi temi vprašanji se, z nekaterimi vsakodnevno, nekatera so sistemski, srečuješ, ko delaš na kmetiji. Želim, da nove generacije kmetov do vseh teh vprašanj pristopajo sistemsko in razumno, ne pa čustveno. In, konec concev, se moramo o sebi in o svoji prihodnosti odločati tako, da bomo lahko svoji družini zagotovili tudi pošteno plačilo.

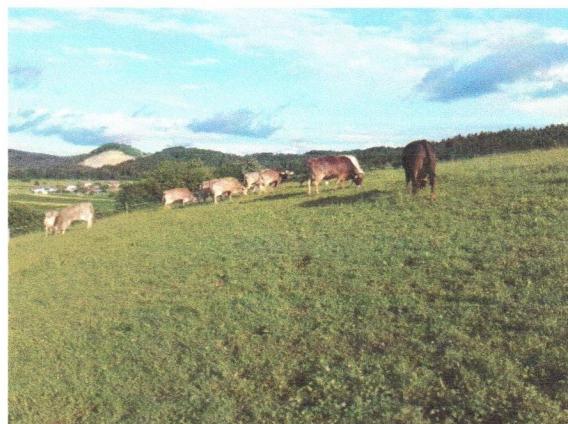
Na naslednjih straneh predstavljam nekaj svojih izkušenj, pa tudi izkušenj drugih, iz katerih se lahko ogromno naučimo.

2. Ekološka kmetija Kukenberger

Ekološka kmetija Kukenberger leži med dolenjskimi griči, v jugovzhodni Sloveniji, v občini Trebnje. Nadmorska višina kmetije je med 250 in 280 metri. Teren je kraški, z veliko vrtačami. Kmetija in družina na tem naslovu po znanih podatkih obstajata že od leta 1792. Do sredine 20. stoletja so se naši predniki ukvarjali s samooskrbnim kmetijstvom, nato pa so se začeli delno usmerjati v tržno pridelavo. Pridelava je bila pestra: poljščine za lastno uporabo – korenje, koleraba, repa, solata, fižol, zelje, rdeča pesa, česen, čebula. Pridelovali so tudi krmo za živali, ki so bile tedaj večinoma krmljene z ostanki, s slamo od žita, koruznico ter s senom, ki so ga večinoma kosili dvakrat na leto. Imeli so 2–5 glav živine, za delo in za mleko. Vsako leto so zredili 1 do 3 prašiče za lastno uporabo. Kmetija se je postopoma usmerila v tržno, leta 1980 so zgradili nov hlev s 15 privezi za živino. Zgradili so tudi dosuševalno napravo za seno s sončno streho, kar jim je omogočalo tudi veliko bolj kakovostno krmo. Leta 1972 so kupili prvi traktor, ki ga imajo še vedno na kmetiji, letos je dopolnil 50 let.

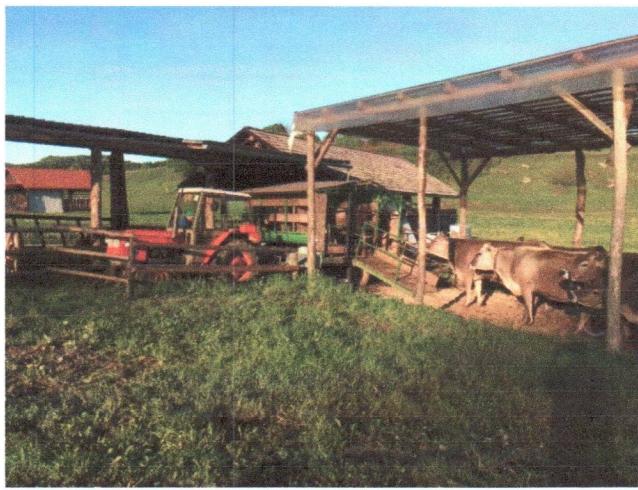

1.1. Razvoj kmetije po prevzemu

leta 2011 po zaključku študija na fakulteti sem takoj prevzel kmetijo. V družini smo hitro soglašali, da se oče odpove dedovanju in stari oče kmetijo preda meni. Če pomislim v luči odnosov, je bili pred 10 leti zelo velik korak, da so bili vsi člani družine naklonjeni tej veliki odločitvi. Prenos vseh nepremičnin, tudi stanovanjske hiše, na nekoga drugega, ni majhna reč. Za zaupanje sem jim zelo hvaležen, hkrati pa je to dejanje prineslo tudi **zelo veliko odgovornost**, da bom s

prejetim premoženjem ravnal odgovorno in premišljeno. Na kmetiji smo se takoj lotili načrtovanja prenove. S svetovalko Ano Moder sva ugotovila, da imam dobre pogoje tudi za prejem sredstev za mladega prevzemnika, zato sem se prijavil na razpis. Zavedal sem se, da je vir prihodka – prieja mleka in oddaja mleka drugam – **vir izgube in ne dobička**. Zato smo se odločili za prehod na predelavo mleka. Želeli smo tudi čim prej zgraditi sirarno, ki bi nam omogočala učinkovito predelavo, a žal na razpisu za mlade prevzemnike prejetih sredstev nismo smeli vložiti v dopolnilno, temveč samo v osnovno dejavnost. Tako smo se morali zelo hitro odločiti za prenovo in dograditev hleva, ki je bil že dotrajан. Leta **2014 je bil hlev dograjen**

in **prenovljen**. To je bil za nas zelo velik strošek, ki pa ni prinesel dodane vrednosti, saj smo že tedaj imeli zelo dobro priejo (v povprečju cca. 9.000 litrov v standardni laktaciji), je pa pomenil velik korak za živali. Leta **2013 smo se odločili za preusmeritev v ekološko pridelavo** in leta 2015 pridobili certifikat. Intenzivno smo širili predelavo in v letu 2017 zgradili novo sirarno. V letu 2018 smo predelali 90 % vsega lastnega mleka. Do leta 2020 smo imeli tudi veliko ogledov kmetije, ki pa jih je pandemija začasno prekinila. V

prihodnosti načrtujemo povečanje prieje, ko bo finančno izvedljivo, pa bomo hlev selili na pašnik, saj živimo v središču vasi in izpust oz. paša živali v vasi ni mogoča.

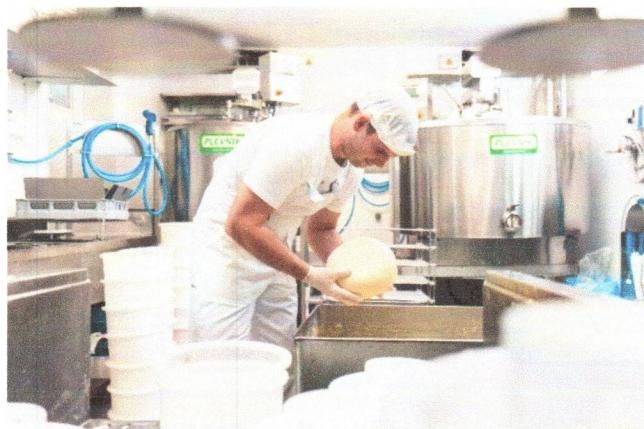
Ko smo razvijali predelavo, smo v mislih vedno imeli kakovost. Količinsko ne moremo tekmovati z večjimi proizvajalci, zato je bila edina možnost nišna predelava z veliko dodano vrednostjo. Rečem lahko, da sem vidik obsega, preden smo začeli s predelavo, precej podcenil. **Preveč sem se osredotočil na prihodke, nisem pa videl stroškov**. To je zelo velika nevarnost za vse kmetije. Ne moremo računati na to, da bomo vse naredili sami. Ti časi

so minili. Moramo se povezati, tako da bodisi ustvarjamo skupne blagovne znamke bodisi se povežemo in pridelujemo za skupni nastop na trgu.

Ker želimo biti vrhunski ponudnik mlečnih izdelkov, smo se odločili za seneno pritejo. Ta način konzerviranja travniške krme je sicer bolj zahteven, daje pa veliko boljšo surovino – **seneno mleko**, ki je za predelavo veliko bolj primerno. Za ta namen uporabljamo kondenzacijsko sušilno napravo.

1.2. Predelava, izdelki in kakovost

Pri predelavi mleka smo se najprej lotili predelave mleka v sir. Večina kmetov, ki se loti predelave mleka, začne z enostavnnejšimi izdelki, kot sta skuta in jogurt. Moja želja pa je bila predelava mleka v poltrdi sir. Znanje predelave mleka mora nujno temeljiti na teoretičnih osnovah biokemije in mikrobiologije. Veliko tega sem se priučil že v srednji šoli pri predmetu Biotehnologija, pozneje pa še na fakulteti, zlasti v zadnjem letniku pri predmetu

Mlekarstvo in izbirnem predmetu Predelava mleka. A izobraževanje je proces, ki mu ni konca, vsako leto se udeležim še kakšnega tečaja, saj tam vedno izvem kaj novega.

Mleko predelujemo v štiri glavne skupine izdelkov: poltrdi siri, sveži siri in skuta, maslo in smetana, jogurt. Vsako skupino združujejo skupne značilnosti. Naši kupci so družine, ki želijo različen nabor izdelkov, zato imamo pestro ponudbo. Ta odločitev pa ima tudi nekaj slabosti: več dela, več potrebne opreme, majhno količino mleka, predelanega v en izdelek in s tem precej višje fiksne stroške. Če bi začenjali znova, bi se zadeve lotili drugače, tako, da bi izdelovali eno ali največ dve skupini izdelkov. Smo v dogоворih z drugo kmetijo, da bi za nas pridelovala mleko, tako da bomo lahko predelavo povečali in posledično znižali stroške.

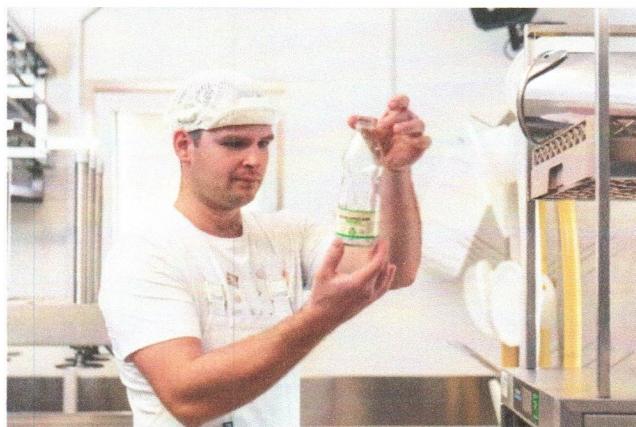
1.3. Prodaja

Prodaja na kmetiji je zelo zahtevna in tvegana dejavnost, saj večina kmetov nima ustreznega znanja iz ekonomije. Redkokdo zna povedati, kakšna je lastna cena njegovih izdelkov, čeprav je to osnova za izdelavo kalkulacij. To sem (pre)pozno spoznal tudi sam, saj sem ceno oblikoval tako, da sem pregledal izdelke na trgu, nato pa svojemu določil malenkost višjo ceno. To je bilo to. Žal nam v finančnem smislu prav zaradi tega ni uspelo narediti večjega preboja pri poslu. Če pa začneš z nižjimi cenami, jih pozneje težje dvigneš. Ko spreminjaš cene,

spreminjaš tudi strukturo kupcev, zato moraš potem najti nove oz. počakati, da novi kupci najdejo tebe. To vzame veliko časa in posledično tudi veliko stane.

Imamo zelo razpršeno prodajo. Na začetku smo mnogo več prodali javnim zavodom, saj smo imeli več ostankov mleka. Sčasoma smo skorajda vse mleko predelali, zato smo v večini prenehali s prodajo šolam in vrtcem, saj so naročila zelo neredna in si logistično tega ne moremo privoščiti. Ne prodajamo po tržnicah, ampak le doma, v naši spletni trgovini, v manjših trgovinah, vrhunskih restavracijah, nekaj malega pa tudi v trgovski mreži Mercator.

Naš namen v prihodnosti je ohranljati kakovost izdelkov, zelo pa si želimo povečati obseg predelave, saj imamo v trenutnem sistemu zelo visoke fiksne stroške, ki nam povzročajo precej težav pri ekonomiki. Želimo biti kmetija, ki je organizirana tako, da je tudi socialno vzdržna za vse člane kmetije in zaposlene. Nihče si ne želi življenja, kjer je dobesedno vpet v delo vsak dan, četudi je zdrav ali bolan. Seveda je tudi to izvedljivo, a naš cilj

je, da bi lahko delali tako, da si lahko dvakrat na leto privoščimo teden dopusta in proste nedelje. Tako je lahko tudi življenje na živinorejski kmetiji bolj znosno.

3. Ekološka kmetija Kosec; Eko Prlekija

V zeleni Prlekiji pod Svetinjam in Jeruzalemom je »Dolina miru«, kjer že od leta 1813 leži kmetija, ki jo v zadnjih treh rodovih obdeluje družina Kosec.

Ob prehodu v novo tisočletje je na kmetiji dobila posebno mesto konjereja. Po zeleni Prlekiji popeljejo turiste s konji, za katere so osvojili že lepo število rejskih priznanj. Kot dopolnilno dejavnost organizirajo tudi jahalne šole za začetnike in terensko jahanje za izkušene jahače.

V veliki želji po tradiciji in vrnitvi k svojim koreninam so živinorejsko kmetijo leta 2005 začeli voditi po načelih ekološke pridelave. Ob govedoreji in konjereji so na Ekološki kmetiji Kosec pričeli pridelovati

tudi nekatere poljščine, kot so pira, pšenica, ječmen, oves in koruza. Za prijatelje pripravijo tudi nekaj jabolčnega soka in domačega kisa.

V dveh kilometrih Doline miru leži večina pašnikov, obdanih z bukovimi gozdovi in prepletenimi s potočki, na katerih se čez celo pomlad, poletje in jesen pasejo naše živali. Dolina miru, kot pravimo naši dolini, je dobila ime zaradi redke poseljenosti, mirnega okolja in zelo prijaznih ljudi.

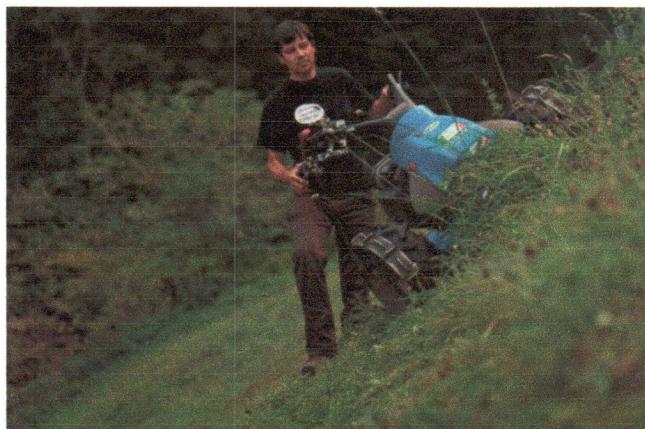
Leta 2009 so se povezali z Ekološko kmetijo Zadravec in pričeli s skupno prodajo mlade ekološke govedine (ang. baby beef). Sodelovanje in zaupanje med obema kmetijama sta se razvijala in rasla, kot tudi ponudba mlade ekološke govedine.

Leta 2016 so prenehali z izdelovanjem silažne bale in zdaj živali pozimi krmijo samo s senom in suhimi žiti. Tako njihove živali vso pomlad, poletje in jesen uživajo hrano na njihovih pašnikih. Rezultat je odlično ekološko SENENO meso.

Leta 2017 so ekološki kmetje iz Prlekije ustanovili socialno podjetje za promocijo in prodajo ekoloških živil. Tako so dostavo ekološke govedine na dom nadgradili še s preostalimi ekološkimi živili, kot so sadje, zelenjava, olje, moka, kruh in ostale ekološke dobrote.

V letu 2022 so razvili novo blagovno znamko Ekoist, s katero želijo tržiti svoje izdelke in izdelke drugih kmetij. Cilj je celovita oskrba družin z ekološko hrano za vsak dan.

4. Eko kmetija Pr' Demšarji

Eko kmetija Pr' Demšarji leži v vasi Martinj Vrh pri Železnikih na nadmorski višini 760 metrov. Kmetijo bi lahko označili kot živinorejsko in eno izmed poslednjih v Martinj Vruhu, ki se še ukvarja s pritejo mleka. Površine, ki jih zajema kmetija, so večinoma strme, saj je skoraj 30 % vseh površin v nagibu nad 50 %. Obdelava teh površin je zahtevna, zamudna in s tem za sodobne razmere tudi ekonomsko nevzdržna. Tretjina travnikov je trikosnih, tretjina dvokosnih in tretjina enokosnih ali senožeti. Površine so razdeljene v štiri komplekse.

Prvi del travnikov je okrog gospodarskega poslopja, drugi del travnikov – senožeti – pa oddaljen 3500 metrov. V najemu imajo 3 hektare 3 are travnikov in njivo, ki so oddaljeni 4500 metrov in 6000 metrov od gospodarskega poslopja. Površine, ki jih kmetija obdeluje, se tako raztezajo med 500 metrov n. v. in 1000 metrov n. v., kar predstavlja tudi precejšen strošek za pripravo krme.

Kmetija je tržno orientirana, ekološko seneno mleko tržijo neposredno. Prodajajo ga na mlekomatu v Železnikih, v več javnih zavodih in na svojem domu. S preusmeritvijo v seneno mleko je kmetija izpopolnila tehnologijo sušenja krme, ki ji trenutno omogoča sušenje tudi manj uvele krme. Kmetija stalno vlagajo v izboljšave in v zmanjšanje delovne obremenitve pri opravilih. Tako so tudi uredili enostavno avtomatsko krmljenje živali z voluminozno krmo, ki tudi cenovno ni zahtevna.

5. Projekt EIP Seneno meso in mleko

Okusno in tradicionalno - to je naše!

V Sloveniji je področje pridelave senenega mleka in mesa na začetku svoje poti. V sosednjih, zlasti alpskih državah, je trg s senenim mlekom zelo uveljavljen, razvija se tudi seneno meso. V Sloveniji za zdaj obstajamo le posamezni kmetje, ki se ukvarjam s seneno prirejo, a se tudi to počasi spreminja. Pred nekaj leti smo se začeli povezovati in zelo hitro ugotovili, kaj potrebujemo. Potrebujemo urejeno certifikacijo, potrebujemo sodelovanje in potrebujemo znanje.

Partnerji smo se leta 2017 odločili, da naše delo prijavimo v projekt EIP. Oblikovali smo ga tako, da smo lahko skupaj registrirali blagovno znamko, zaključili certificiranje za seneno mleko – dodali izraz »seneno mleko« v evropsko zaščitno shemo ZTP in pripravili dokumentacijo ter vložili v certifikacijo še pogoje za certifikat »seneno meso« v okviru ZTP. Pred tem stanje na trgu ni bilo urejeno, med projektom smo ga v veliki meri že uredili, certifikat ZTP seneno meso pa je v postopku pri Evropski komisiji.

Partnerji projekta smo bili: vodilni partner KGZS, KIS, P-ino, d. o. o., IKC UM, Mlekarna Celeia, d. o. o., Ekološka kmetija Kukenberger, Ekološka kmetija Zadravec, Ekološka kmetija Kršinar, Turistična kmetija Apat, Kmetija Ovsenik.

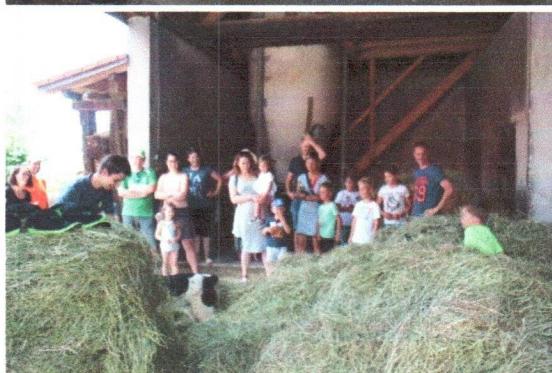
Cilji projekta:

- registracija blagovne znamke **SENENO**;
- ustanovitev **Zavoda seneno meso in mleko**;
- vzpostavitev **baze** senenih ponudnikov in njihovih izdelkov – portal Dobrote slovenskih kmetij, spletna stran **SENENO**;
- priprava **priročnika** za strokovno osebje in kmete;
- **razvoj novih izdelkov** iz senenega mesa in mleka;
- organizacija **dnevov odprtih vrat** in predstavitev (**demonstracij**) na kmetijah;
- optimizacija tehnologije sušenja in krmljenja;
- priprava sodobnih tehnoloških navodil;
- priprava **modelov oskrb** javnih zavodov, družin, gostiln, restavracij, hotelov;
- priprava sheme kakovosti **ZTP** Seneno meso.

Nekatere izvedene aktivnosti:

- usposabljanje za kmete,
- predavanje za kmete in svetovalce,
- dnevi odprtih vrat na kmetiji,
- predstavitev oz. demonstracije na kmetiji,
- posveti,
- priprava priročnika za strokovno osebje in kmete.

Pobudniki smo po zaključenem projektu še vedno zelo aktivni pri pridobivanju novih članov, zelo si prizadevamo pridobiti sredstva, prijavili smo še en projekt, a zaradi prevelikega števila projektov s 100 % možnimi točkami MKGP ni nobenega odobrilo, temveč razpis razveljavilo. Želimo si, da postaneta seneno mleko in meso pri nas vsaj tako prepoznavna, kot sta v Avstriji, to pa želimo doseči s sodelovanjem vseh vključenih deležnikov.

Vir: dokumentacija projekta EIP Seneno meso in mleko

6. Projekti sodelovanja, kolektivnih blagovnih znamk in skupnega nastopanja na trgu

Pomanjkljivost kmetijstva v Sloveniji so majhne kmetije, razdrobljena zemljiška struktura, slaba organizacija (preveč strojev in zgradb glede na potrebe oz. zmožnosti), nepovezanost. Zato bi morali na tem področju veliko več narediti na primarni ravni – torej s strani kmetov samih. Zelo težko je biti učinkovit, če imaš zelo majhno proizvodnjo, po večini imamo prehranske pridelke

s kratkimi roki trajanja, zato je tudi logistika zelo otežena. V nadaljevanju predstavljam nekaj primerov sodelovanja.

6.1. Sodelovanje pri primarni pridelavi

Leta 2010 smo v okviru Društva študentov zootehničke obiskali Švico. Pripravili so nam izredno zanimiv program, obiskali smo tudi kmetijo, ki ima tri lastnike. Gre za porazdelitev dela in seveda tudi dohodka: vsak lastnik je moral molsti vsak tretji teden. Za »enodružinske« kmetije s kravami molznicami je to nepredstavljivo. Tudi tisti, ki imajo molzne robote, si niti približno ne morejo predstavljati, kaj pomeni biti - že vsak drugi teden – nevezan na delo v hlevu. Tak način življenja dobi čisto druge dimenzije. Zelo pomemben je tudi družinski vidik. To, da je neki posel oz. delo nedeljivo povezano z enim ali dvema človekom iz iste družine, pomeni, da ni alternative in je izredno obremenjujoče. To povem iz lastnih izkušenj. Preprosto si ne moreš privoščiti, da delo ne bi bilo opravljeno. 365 dni v letu. V drugih poklicih takega bremena preprosto ni. Tudi zdravniki, če delajo dežurstva, in drugi podobni, niso pod takim pritiskom, da bi morali delati 365 dni v letu.

6.2. Kolektivne blagovne znamke

Kolektivne blagovne znamke so pri nas v zadnjih letih zelo v porastu. Večinoma so (so)financirane iz proračunskih sredstev, saj je financiranje zgolj iz lastnih poslovnih sredstev praktično nemogoče, zlasti na začetku. Ker se velika večina oz. skoraj vse kolektivne znamke ukvarjajo s kmetijskimi izdelki, je tu tudi problem anomalij na trgu. Take znamke cenovno ne morejo biti konkurenčne, zato prodajajo izdelke po višjih cenah in iščejo nišne oz. boljše pridelke, ne povprečnih. Zelo pomembno je tudi to, da se prodaja izdelkov teh blagovnih znamk osredotoča predvsem na poslovna darila in lokacije, kjer je možno prodajati take izdelke. Primeri: Dobrote Dolenjske <https://dobrote-dolenjske.si/>, Sevnica Premium, <https://www.visit-sevnica.com/sevnica-premium.html>, Bohinjsko <https://www.bohinj.si/bohinjsko/>, Idrija izbrano <https://www.geopark-idrija.si/idrija-izbrano/>. Pri navedenih blagovnih znamkah je nujen tudi dovolj velik angažma kmetov, saj so upravitelji oz. skrbniki večinoma nekmečke organizacije (občine, TIC-i, podjetja) in je glas kmeta včasih preprosto preslišan.

6.3. Skupno trženje kmetov pod isto blagovno znamko in skupna logistika

Možno in nadvse dobrodošlo bi bilo, da bi se več kmetov s podobnimi izdelki oz. izdelki s podobnimi logističnimi pogoji povezalo v zadrugo oz. združenje, v kateri bi lahko operirali z večjimi količinami, bili bolj konkurenčni in posledično imeli nižje stroške. Primer je dobava sadja in zelenjave javnim zavodom, zadnje čase pa je čedalje bolj pomembna tudi dostava hrane na dom končnim kupcem. Primer takega delovanja je združenje Spess – Skupnost pridelovalcev ekološkega sadja. V njej so združene kmetije, ki so začele s skupnim trženjem v javnih zavodih, saj so kmetje ugotovili, da če se prijavlja vsak posebej, to pomeni veliko več dela. Začeli so z jabolki, razvili so svojo embalažo, se dogovorili za cene, zaposlili enega človeka za

logistiko, kupili kombi, tudi s pomočjo nepovratnih sredstev, in začeli oskrbovati javne zavode. Ker dobavljajo samo slovensko sadje, lani ni bilo skoraj nič pridelka in letos ne delujejo zelo aktivno, se pa intenzivno pripravljajo za naslednje leto oz. za jesen. Ponudbo širijo še na drugo sadje in zelenjavno, saj je model dobro zastavljen in kmetijam omogoča načrtovano pridelavo, obenem pa imajo dovolj velike količine in zalagajo dovolj zavodov, da imajo pokrito tudi logistiko.

6.4. Skupne investicije v predelovalne obrate in ekonomija obsega

Če želimo kmetje uspešno ekonomsko poslovati, nimamo druge izbire, kot da si znižamo stroške. Ne moremo v nedogled višati cen, treba je postati bolj konkurenčen. Tudi pri cehah imamo nekaj rezerve, ampak bistveno več rezerve imamo pri zniževanju stroškov poslovanja. Največji težava pri tem, da smo stroškovno učinkoviti, je ta, da smo majhni. Kmetije, če podam primer iz naše panoge, ki imamo npr. od 20 do 50 krav molznic, nimamo toliko lastne surovine, da bi lahko bile stroškovno učinkovite. Sirarna za predelavo 100.000 litrov stane 200.000 evrov, za predelavo 500.000 litrov mleka pa 400.000 evrov. Fiksni stroški na liter mleka: pri amortizaciji 10 let to pomeni 0,2 evra fiksnih stroškov na liter predelanega mleka, pri 500.000 litrov pa to pomeni 0,1 evra fiksnih stroškov na liter predelanega mleka. Polovico manj. To pomeni na leto 20.000 evrov v prvem ali pa 10.000 evrov v drugem primeru. 10.000 evrov na leto nam ostane več. Tudi organizacija dela v malo večjih sirarnah je večja. Za 100.000 litrov mleka ne moreš imeti 2 polno zaposlenih v sirarni. To pomeni, da boš moral delati sam (ali pa nekdo iz družine) in to pomeni nenadomestljivost. Tega si ne želimo.

Kaj torej storiti? Obstaja kar nekaj primerov dobrih praks. Tudi pri nas že določene sirarne odkupujejo mleko od drugih proizvajalcev in ga plačujejo po višji ceni kot masovne mlekarne. Zelo dober primer je Mlekarna Planika, ki je za naše razmere mlekarna srednjega ranga, za mednarodne pa je še vedno to obrtna mlekarna. Imajo vrhunske izdelke in tudi kmetom mleko plačujejo bistveno bolje kot pa industrijske mlekarne. Imajo tudi pravilno zastavljeno vizijo trženja – ker odkupujejo mleko iz okoliških kmetij, so izdelke oblikovali in jih tržijo z velikim poudarkom na lokalnosti in butičnosti.

Drug primer je mlekarna Bio Käserej Walchsee (<https://www.biokaeserei-walchsee.com/>). To je mlekarna, ki odkupuje in prodaja ekološko seneno mleko in ga trži tako v Avstriji kot v tujini. Letno predelajo 4,5 milijona litrov mleka in ga plačujejo po 0,6 evra za liter. Povprečen rejec pri njih ima 17 krav molznic. Pri taki ceni mleka bi tudi pri nas lahko preživel marsikatera manjša kmetija, prostor za take zgodbe je tudi pri nas. Take investicije dobro financira tudi EU in to so projekti, ki jih bi pri nas moral biti več.

7. Inovativno trženje mlečnih in mesnih izdelkov – dostava na dom

Zakaj povratna embalaža?

Varovanje okolja

Hlajenje izdelkov

Popust za vračilo

Z vidika logistike so mlečni in mesni izdelki problematični. Imajo kratke roke trajanja in zahtevajo neprekinjeno hladilno verigo. Na naši kmetiji, kjer smo že dolgo razmišljali o dostavi izdelkov na dom, je bila to največja ovira. Druga težava je čas, ki ga porabiš pri direktni dostavi. Dejstvo je, da je v današnjem tempu življenja čedalje težje najti čas za nakup kakovostne hrane. V trgovinah je ta zaradi zelo velikih marž velikokrat predraga. Zato kmetje iščemo druge načine, kako priti do kupcev, če oni težko pridejo do nas.

Na Ekološki kmetiji Kukenberger smo razvili sistem povratne hlajene embalaže, ki omogoča dostavo izdelkov v hladni verigi kadarkoli v letu. Dostavna služba zagotavlja dostavo naslednji dan in to je dovolj hitro, da izdelki zdržijo dovolj dolgo ohlajeni.

Paketi so sestavljeni iz izolacijskega materiala. Začeli smo s stiropornimi škatlami, ker pa je stiropor prezahteven za reciklažo, smo prešli na recikliran papir. Za zaščito uporabljamo petplastni karton, da imamo lahko škatle za čim več dostav. V praksi se je pokazalo, da taki paketi zdržijo, dokler jih z nečim ne polijemo. Ker imamo stekleno embalažo, se je dogajalo, da so pakete pri dostavi razbili. Zato pakiramo v manjšo embalažo in vsak kos obložimo v pakirno peno. Na vrh paketa dodamo še zmrznjeno ploščo iz ledu, da izdelki ohranijo dovolj nizko temperaturo. Na ta način lahko pošiljamo meso, mesne in mlečne izdelke brez bojazni, da bi se predčasno pokvarili.

Soočamo se s kar nekaj težavami. Največja in najtežje obvladljiva oz. neobvladljiva težava so prenizke cene konkurence. Premalo ljudi na kmetijah se zaveda, da je v ceni, po kateri prodajo izdelek svojemu kupcu, treba upoštevati tudi fiksne stroške (zgradbe, stroji, urejenost kmetije – dvorišča, prostori za razsek oz. predelavo, morebitno dostavo, porabljen čas za prodajo –

zbiranje naročil, obveščanje itd.) in administrativne stroške (računovodstvo, urejanje dokumentacije, inšpekcijskega dela). Če izdelke prodajaš neposredno, so vsi ti stroški dodatni. Če prodajamo prek prodajalca, jih pokrije on. Če pa prodamo živino prek zadruge v klavnico, pa je treba upoštevati še stroške klanja, prevoza, razseka, zbiranja podatkov itd. Cena na kmetiji je lahko največ 10 % nižja, kot je cena primerljivega izdelka na trgovski polici. Ker v tem primeru mora tudi kmet zaslužiti s prodajo in je dela neprimerljivo več.

Slovenija je kot država veliko bolj naklonjena potrošnji mesa kot potrošnji mlečnih izdelkov. Nismo tradicionalni »siroljubci« in to moramo upoštevati. Zelo pomembno pri spletni prodaji je to, da prodajamo usmerjeno in ne na splošno. Zelo slabo se obnese splošno oglaševanje oz. prodaja vsem, mnogo boljši učinek dosežejo usmerjeni oglasi na naše potencialne kupce. Primer: ko objaviš oglas za meso na Facebooku, je nesmiselno, da se oglas prikazuje veganom in vegetarijancem. Tudi prodaja hrane moškim je zelo slabo učinkovita. Družba je namreč v veliki večini (prek 90 %) urejena tako, da za prehrano skrbijo ženske – mame. In zato je veliko bolj smiselno usmerjati napore za prodajo hrane v ženski spol. Obstajajo pa tudi različne niše, kjer so ciljna publika moški.

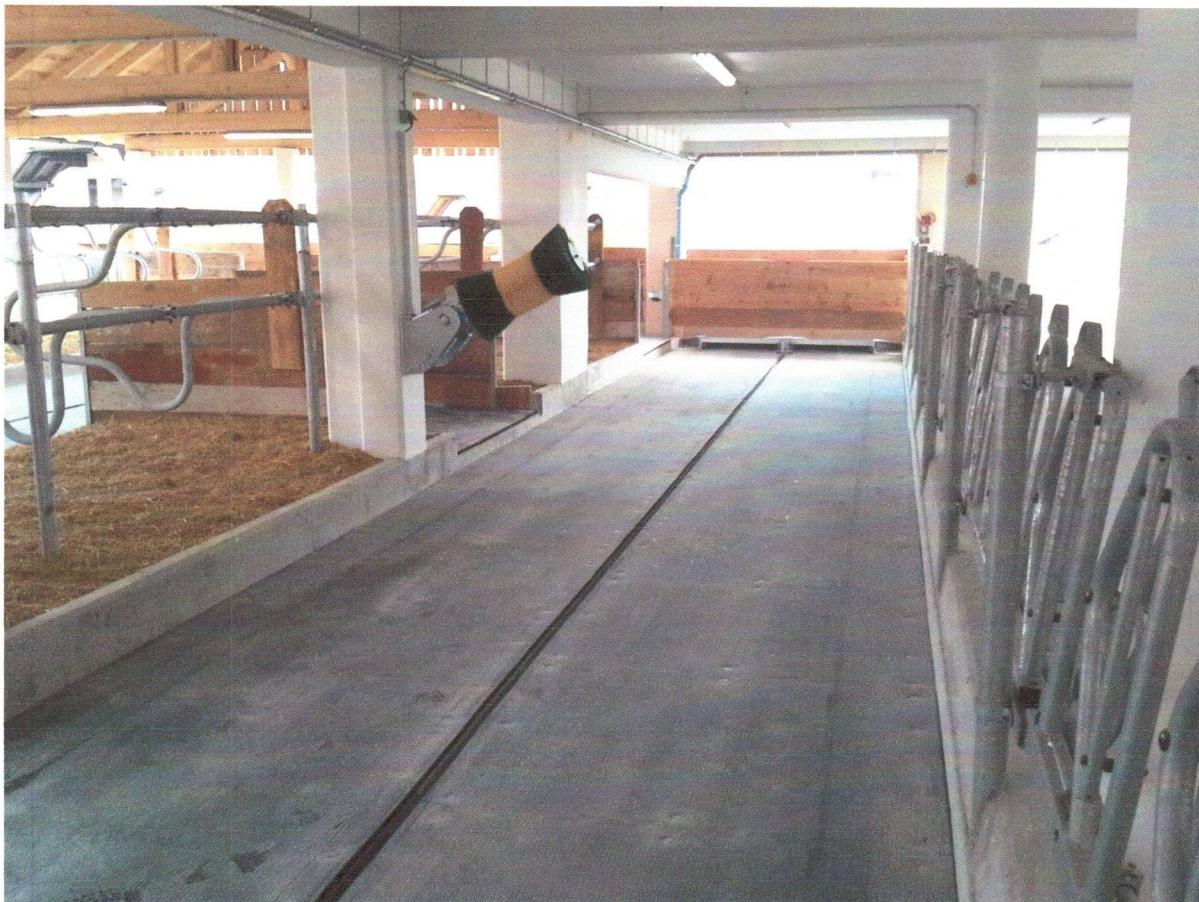
<https://ekosirarna.si/embalaza/>

8. Dobrobit živali na (ekoloških) kmetijah

Na živinorejskih kmetijah imamo opravka s čutečimi bitji. Človek je nesporno vsejed, potrebujemo živalske beljakovine in ostale hranilne snovi, ne smemo pa si domisljati, da lahko z živalmi ravnamo kot s predmeti, ker to niso. Zato je zelo pomembno, kako z živalmi ravnamo od življenja do smrti. Zagovarjam načelo, da će od živali veliko pričakujemo – konec koncev nam dajo popolnoma vse – jim moramo med njihovim življenjem tudi veliko ponuditi. Dandanes so na voljo veliko znanja in možnosti, kako to lahko dosežemo. Pri tem ni pomembno, ali gre za ekološke ali pa konvencionalne kmetije.

8.1. Živalim prijazni hlevi za govedo

V naših klimatskih razmerah je živinoreja brez hlevov praktično nemogoča. Če v celinskem podnebju redimo živali vse leto zunaj in nimamo neomejenih površin, bomo s tem dosegli uničenje travnikov in pašnikov, saj takrat, ko ni vegetacija in je praviloma več padavin, ne moremo zagotoviti ustreznegra gibanja živali po pašnikih. Potrebno jih je zadržati v hlevih.

Poznati moramo ekološke potrebe živali. Npr. govedo za uleganje in vstajanje potrebuje 1 meter prostega prostora pred sabo. To pomeni skupno dolžino ležalnih boksov ob steni prek 3 metrov, za res optimalno počutje pa sodobna krava molznica potrebuje 3,5 metra dolg boks. Če so boksi obrnjeni eden proti drugemu, pa vsaj 2,7 metra.

Širina hodnikov mora biti dovolj velika, da se lahko živali srečujejo in to ne neposredno ena ob drugi. To pomeni ob krmilni mizi vsaj 5 metrov in med ležišči vsaj 3,5 metra.

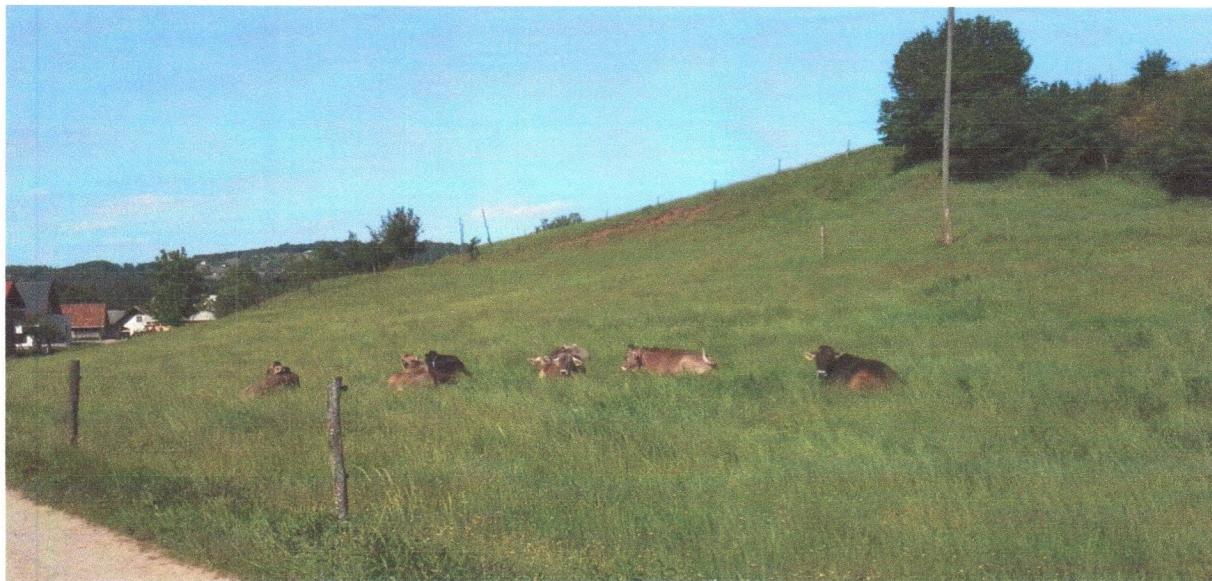
Tla morajo biti nedrseča in morajo omogočati čim bolj optimalno obrabo parkljev.

Zračnost je izrednega pomena. Zaradi velike količine iztrošenega zraka je daleč najbolj primerno zračenje s prezračevalnimi cevmi, kjer je zrak vedno in po vsem hlevu enake kakovosti. Če zrak prečrpavamo skozi hlev, je pri izhodu že zelo iztrošen, pri tem načinu potrebujemo za ustrezno zračenje mnogo večje ventilatorje, kar pomeni veliko večjo porabo električne energije. **Dobro zračenje hleva bo vedno povzročilo boljše rezultate, večjo priteko, boljšo plodnost, manj veterinarskih stroškov in na koncu boljši ekonomski rezultat za rejca.**

8.2. Paša

Paša je za živali najbolj naravna oblika reje. Vse živali izhajajo iz naravnega okolja in imajo svoje potrebe ter etološke značilnosti. Paša je v veliko primerih podcenjen sistem, kar se tiče upravljanja, ter precenjen, kar se tiče rezultatov. Če imamo ugodne vremenske razmere, enakomerno strukturo in teksturo tal, enako nagnjenost terena, dobre poti na pašo in urejeno vodo, lahko paša prinese veliko. Če pa samo ena od teh predpostavk ni optimalna, pa je treba zelo natančno upravljati s pašo. Seveda govorim o intenzivni rabi, npr. za krave molznice.

Po naših izkušnjah je paša plemenskih telic relativno enostavna, paša molznica pa izredno zahtevna. Ker nimamo hleva z direktnim izpustom na pašo oz. v poletni staji nimamo primerno urejenega prostora zaradi nezazidljivosti parcele, nam v slabem vremenu krave lahko naredijo več škode kot koristi. Predvsem je problem v jeseni, ko je vreme slabše, kompostna postelja

se ne suši, kot bi se morala, in je poraba žagovine, s tem pa strošek toliko višji. Paša krav molznic je zahtevna, če hočemo, da imamo vsaj solidno priejo. In zahteva vsaj toliko načrtovanja in dela kot spravilo krme. Je pa prednost paše to, da nam daje najboljše možno mleko. Če imamo neposredni stik s kupci, se je vredno potruditi, saj je pašno mleko veliko bolj polno funkcionalnih snovi kot mleko, pritejeno z veliko koncentrati in s konzervirano krmo.

8.3. Ravnanje z živalmi in zakol brez stresa

Živali so čuteča bitja. Če od njih pričakujemo oz. jim »vzamemo« prav vse, tudi življenje, je edino pravilno, da jim med njihovim življenjem nudimo kar se da udobno in nestresno okolje. Vsako ravnanje z živalmi, ko smo pod stresom, bo stresno tako za njih kot za nas. Več ko so živali pod stresom, slabši bodo rejski rezultati. Večkrat ko bomo z njimi slabše ravnali, manj nam bodo zaupale in več bomo imeli z njimi tudi dela.

V zadnjih letih se čedalje bolj poudarja ravnanje z živalmi tik pred zakolom in med njem. To je izredno pomembno področje, ki ima tri zelo pomembne vidike: počutje živali, počutje ljudi in kakovost mesa.

Vir: <https://derhoftierarzt.de/2019/01/stressfreie-schlachtung-von-mastschweinen-im-mobilen-schlachtanhaenger/>

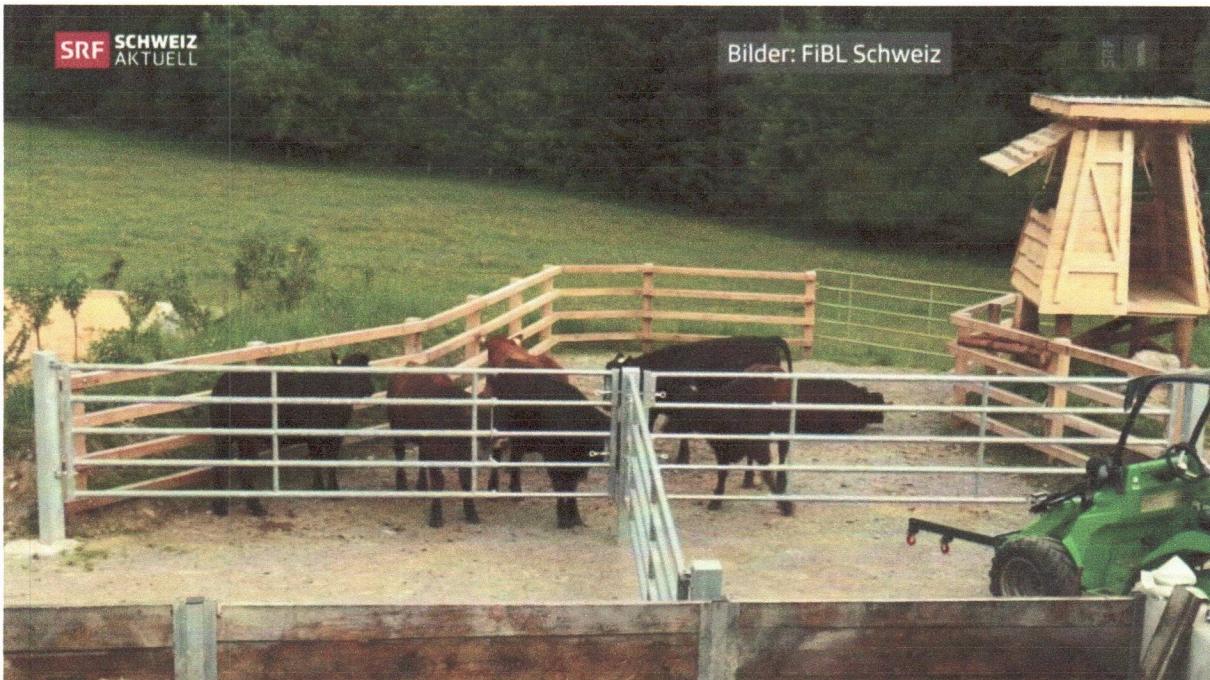
Če želimo, da bodo ljudje, ki z živalmi delajo ob zakolu, imeli čim manj stresno delo in ne bodo imeli psihičnih posledic zaradi svojega dela, morajo biti klavne linije izdelane tako, da se živali čim manj bojijo. Ne smemo pustiti, da se živali na linijah ustavljam, zaletavajo druga v drugo, prerivajo ali pa da so na linijah moteči elementi, ki bi povzročali strah. Tudi klanje živali pred očmi drugih živali je zelo slabo. Tudi sam zakol mora biti izveden tako, da se žival v trenutku ne zaveda več, torej omamljanje mora biti učinkovito, potem pa še hitra in učinkovita izkrvavitev. Do trenutka omamljanja je izredno pomembno, da žival ni v stresu, saj je to na koncu poleg stresa tako zanjo kot za ljudi, ki delajo na klavni liniji, zelo slaba popotnica za kakovost mesa. Meso živali, ki so zaklane brez stresa, je neprimerljivo boljše kakovosti kot pa meso živali, ki so pred zakolom doživljale stres.

Vir: <https://www.viacampesina.at/stressfreie-teilmobile-schlachtung/>

Vir: <https://lh.hessen.de/unternehmen/erwerbskombinationen/direktvermarktung/mobile-huehnerschlachtung-seit-juni-2020-in-hessen-moeglich/>

Vir: <https://www.srf.ch/news/schweiz/bauer-darf-rinder-auf-der-weide-schlachten>

Vse več ljudi se zaveda teh težav, zato se v Evropi vrstijo pobude k zakolu neposredno na kmetiji in odvozu trupa v certificirano klavnico, kjer se izvedejo evisceracija, pregled in vsi nadaljnji postopki. Zakol lahko poteka zelo umirjeno, žival ni niti nasilno odvzeta iz svojega naravnega okolja, lahko se izvede celo omamljanje na daljavo ali pa na živalim poznanem mestu. V nekaterih državah (Avstrija, Nemčija) imajo že komercialne potupoče klavnice za različne vrste živali – govedo, prašiče, divjad, perutnino itd. Zakol je sicer malo dražji kot konvencionalni, je pa zato možno meso predelati v izdelke najboljše možne kakovosti, za katere so kupci pripravljeni plačati več.

Primeri:

<https://www.bio-jungrindfleisch.at/blog/stressfreie-hofschlachtung/>

<https://www.youtube.com/watch?v=hIpTuOJxL0I>

<https://www.youtube.com/watch?v=2ImHz5OF7EU>

<https://www.youtube.com/watch?v=p526rWH43EY>

8.4. Zanimanja, potrebe oz. zahteve trga

Vsek izdelek ali pridelek ima svojega kupca. Usmerjenost h kupcu je na kmetijah na splošno premalo upoštevana. Če znamo upoštevati potrebe trga ali, po drugi strani, če imamo na kmetiji katerekoli vidike urejene tako, kot jih kupci želijo, je to lahko naša prednost in jo moramo znati kupcem predstaviti. Zadnje čase kupci pri živalskih izdelkih in pridelkih želijo čedalje večjo dobrobit živali, kar je seveda prav. Želijo vedeti, od kod prihaja njihova hrana, želijo vedeti, kako je pridelana. Vedno bodo obstajali kupci, ki o svoji hrani želijo imeti čim več informacij.

Nekaj informacij jim zagotavlja zakonodajna ureditev, veliko pa je takih informacij, ki jih lahko kmetje sami uporabimo v svoj prid: za povečevanje konkurenčne prednosti ali za doseganje bolše cene pri prodaji.

9. Vpliv ekološkega kmetovanja na okolje

Vpliv kmetijstva na okolje je zelo splošno razširjena tematika. Pri tem je pomembno, da na zadevo gledamo širše, ne samo z enega, ožjega zornega kota. Ekološko kmetijstvo ima seveda vpliv na okolje, zato moramo upoštevati zakonitosti in pravila, da bo ta vpliv čim manjši.

9.1. Krog hranil na kmetiji, ravnanje s pesticidi in gnojili

Kmetje v ekološkem kmetijstvu na žalost velikokrat pozablajo, da je treba v okolje hranila tudi vračati, ne zgolj jemati. Ne smemo si delati utvar, da je ekološko kmetijstvo samo po sebi zadostno. To bi morda izvedljivo, če bi vsi, ki jedo hrano, pridelano na določeni površini, tam opravili tudi malo in veliko potrebo, vključno z vsemi tamkajšnjimi živalmi, če gre za hrano živalskega izvora. Zadeva je matematično preprosta: kolikor hranil s površine odnesemo, toliko jih moramo tudi vračati. Vračamo jih lahko na dva načina:

- z nakupom gnojil (mineralnih ali organskih),
- z nakupom krme (močne ali voluminozne) oz. materiala za nastilj.

Vsak način brez vračanja hranil je ne glede na način kmetovanja dolgoročno škodljiv in ne more biti okoljsko sprejemljiv.

Paziti moramo tudi na strokovno delo: gnojiti po gnojilnem načrtu. Dodajati toliko hranil, kot smo jih s pridelkom odvezeli. S FFS in gnojili ravnati strogo po navodilih in načelih dobre kmetijske prakse. To so osnove. Če te osnove upoštevamo, bo vpliv kmetovanja na okolje minimalen. Predvsem bo minimalen v negativno smer. Če gnojimo strokovno neutemeljeno in ob neprimerenem času, pa se moramo zavedati, da smo gnojilo dobesedno vrgli stran, obenem pa še onesnaževali okolje.

Sodobno nanašanje pesticidov je ob primernih nastavivah strojev in ob primerenem času izvedbe zelo natančno, ne povzroča toliko prekomernega obremenjevanja okolja in nam lahko zelo pomaga. Pa vendar je vsak poseg s katerim koli pesticidom lahko tudi škodljiv, ne le za organizem, ki ga ciljamo, ampak tudi za ostale. Zato moramo imeti vedno pred očmi dejstvo, da je treba za uporabo pesticidov imeti res dober razlog. Splošne izkušnje v konvencionalnem kmetijstvu kažejo, da je večina tretiranj nujno potrebnih, a drug pogled, ki se ga vse prevečkrat zanemarja, pa je ta, da je sodobno kmetijstvo postalo povsem odvisno od nakupov zaščitnih sredstev in mineralnih gnojil. Največjo korist pri tem imajo proizvajalci in distributerji teh sredstev, pa tudi državni proračuni. Več ko se porabi za kmetijstvo, več davkov se zlije v proračun. Vitko in učinkovito kmetijstvo je za državo slabše kot pa neučinkovito. Je pa boljše za kmata. Bolje je imeti na podlagi analize zemlje in gnojilnih načrtov pripravljenih toliko gnojil,

kot jih potrebujemo, kot pa varčevati pri analizah in načrtih in bistveno več denarja dobesedno vreči stran za nakup nepotrebnih ali napačnih gnojil.

Bilanca hranil na pragu kmetije bi morala biti vsako leto čim bližje 0. Toliko, kot smo odvzeli, moramo vrniti oz. moramo dodati toliko, kot bomo odvzeli. Vse ostale prakse so dolgoročno nevzdržne tako za kmeta kot za okolje.

9.2. Obdelava zemlje, oranje, dosevki, organska snov v tleh

Oranje se zadnje čase pogosto omenja kot zelo nezaželen ukrep. Glavni argument je ta, da z oranjem obrnemo zemljo in s tem mikroorganizme, ki so po večini anaerobni, izpostavimo kisiku, tiste, ki potrebujejo kisik, pa potisnemo v globlje plasti in jim s tem odvzamemo možnosti za intenzivno delovanje. Ta argument je seveda realen. V sistemih brez oranja pa je težava, da je plevele in zelene rastlinske ostanke nemogoče dobro zadelati v zemljo, ne da jih pokrijemo. Posebej problematična je ekološka pridelava, kjer nimamo možnosti uporabe herbicidov, zato moramo delati res strokovno, da se nam ne razrastejo pleveli. Obdelujemo lahko tudi brez oranja, moramo pa intenzivno skrbeti, da imamo njive vedno pokrite z zeleno odejo, da se nam ne razraščajo pleveli – to pomeni, da moramo po žetvi takoj posejati vmesne dosevke. Lahko samo za ozelenitev, lahko pa tudi rastline, ki nam dajo pridelek (npr. ajda).

Izrednega pomena je živost tal, ki je pogojena z vsebnostjo organske snovi v tleh. Živa tla so aktivna, humifikacija poteka hitro in iz takih tal lahko rastline počrpajo bistveno več hranil kot pa iz tal, kjer je organske mase malo. Tudi zračnost in kapaciteta za zadrževanje vode sta izredno povezani z vsebnostjo organske mase v tleh. Organsko maso lahko povečujemo z organskimi gnojili, kar je sicer počasno, saj je glede na maso tal vnos organske snovi na ta način zelo majhen, drug pa je z zelenimi ukrepi: setvijo meliorativnih rastlin, pokrovnih rastlin, dovolj širokim kolobarjem, z odvozom manjše količine pridelka (npr. puščanjem slame ob žetvi na njivi), tudi s pesticidi zmanjšujemo aktivnost razgradnje organske snovi. **Potreba po uporabi pesticidov se z večanjem organske snovi v tleh manjša.** Manj potrebujemo fungicidov, manj herbicidov, če skrbimo za biotsko pestrost, pa tudi manj insekticidov. Pri večji organski masi je tudi kapaciteta za sprejem in zadrževanje vode bistveno večja kot pri težkih tleh z malo organske mase. Vsak, še tako majhen del, koreninica, list, steblo, konec koncev tudi odmrla favna, v tleh po razkroju pusti luknjico. To so izredno pomembni kanali za pretok zraka in tudi za sprejemanje vode. Ob hudih nalivih, ki smo jih zadnja leta priča, je to še toliko bolj pomembno.

9.3. Zmanjševanje emisij: intenzivnost kmetovanja, transport, globalizacija

Če želimo zmanjšati porabo energentov, časa in na koncu denarja, bomo morali delovati bolj lokalno, razmišljati pa globalno. Globalizacija je prinesla vrsto problemov, ki jih prej ni bilo. Prvi problem je megalomanski transport po vsem svetu. Ladijski, letalski, cestni, železniški. Ljudje za svoje (pogosto neutemeljene) želje kupujemo vse vrste eksotične hrane ter izdelke vseh

vrst industrij. Prehrana tu nič ne zaostaja. Prevoz sadja iz Argentine na pakiranje v Bangladeš in prevoz v Nemčijo na trgovske police. Pretiravanje, ki ga ne bi smelo biti. Pa obstaja. In se izvaja vsakodnevno. In še vedno je ta hrana na policah relativno poceni. Ker kmet zanjo ne dobi skoraj nič, vmes pa zaradi ogromnega obsega tako transport kot posredniki in končni prodajalci še vedno zaslužijo. Zakaj ne bi mogli te hrane pridelati čim bližje kupcu? S tem se izognemo dodatnemu delu, transportu, času, ko je treba hrano konzervirati, da se ne pokvari, odvečni embalaži, **potencialnim potvorbam** hrane, ki so izredno pogoste itd. Kdo ima tukaj dobiček oz. korist? Vsi vmesni členi med pridelovalcem in potrošnikom. Zakaj? Ker se znajo organizirati. **Kdaj se bomo zbudili kmetje?**

Tudi kmetje imamo v Sloveniji konkreten problem s transportom, s tem pa neučinkovitostjo, izgubo časa in posledično denarja. Tako razdrobljene kmetije nam prinašajo samo slabo. Zakaj se je vredno voziti 30 kilometrov v eno smer na parcelo za obdelavo? Tudi če imamo traktor s cestno hitrostjo in velike priklice in stroje ... taka pridelava ekonomsko ne more biti upravičena. Nikakor pa ne konkurenčna tujim kmetijam, kjer imajo popolnoma drugačne pogoje. Zaradi te razdrobljenosti se izgublja tudi ogromno časa in obremenjuje okolje. Izključno zaradi človeškega faktorja. **Povečevanje kmetije na račun parcel, ki so oddaljene več 10 kilometrov od kmetije, nima nobenega realnega ekonomskega smisla. Vse, kar s tem pridobimo, zapravimo s časom, gorivom in višjimi stroški za stroje (nakup in vzdrževanje), saj ta način zahteva mnogo večje stroje, kot bi jih potrebovali, če imamo zemljišča blizu kmetije.**

Intenzivnost kmetovanja se velikokrat omenja kot neko slabo stvar, v smislu bolj ko si intenziven, slabše je. Zopet moramo zadevo umestiti v širšo perspektivo. Dejstvo je, da, če hočemo preživeti tako številčno populacijo, kot je sedaj na Zemlji in ki se še povečuje, potrebujemo intenzivno kmetijstvo. To nikakor ne pomeni, da ekološko kmetijstvo ne spada v to kategorijo. Tudi na ekoloških kmetijah je možno pridelati mnogo več hrane, kot se je pridela trenutno. Treba pa je prilagoditi znanje, spremeniti navade, miselne vzorce in tehnologijo. Ne moremo pričakovati, da bomo z ekološkim kmetijstvom pridelali toliko kot z zelo intenzivnim konvencionalnim, lahko pa pridelamo spodobne količine. Začeti je treba pri tleh: veliko organske snovi, dobra založenost s hranili in nakup gnojil, če je to nujno, skrb za ustrezni pH zemlje, širok kolobar, da nimamo težav s škodljivci in prenosom bolezni, pravilna obdelava zemlje in dobra praksa pri vmesnih posevkih. To ukrepi bi v ekološkem kmetijstvu lahko bistveno povečali pridelavo. Intenzivna pridelava je zaradi manjše potrebe po kmetijskih zemljiščih, manjše potrebe po delovni sili, energiji in vseh ostalih vložkih **okoljsko bolj vzdržna kot pa ekstenzivna pridelava**. Intenzivnega kmetijstva na vseh površinah ni možno izvajati, predvsem so to zemljišča, ki so na območjih z omejitvenimi dejavniki. Tam pa potrebujemo ekstenzivno upravljanje in na večini območij živinorejo, saj so prežvekovalci tisti, ki lahko izkoriščajo tudi tla, ki so konstantno pokrita s travno rušo. Tega neprežvekovalci ne moremo. In to bo potrebno sprejeti in tudi predstaviti našim potrošnikom.

10. Strategija razvoja kmetije, prihodnost kmetije

Vsek resen posel potrebuje strategijo. Potrebuje postavitev ciljev. Potrebuje načrt, kako bo do teh ciljev ali njihovih približkov tudi prišel. Želim, da si vzamete čas in si načrt dobro pripravite. Osnova je današnje stanje. Drugi korak je poskusiti predvideti dogajanje v okolici v bližnji in srednje oddaljeni prihodnosti (2 leti, 5 let, 10 let). Kateri pogoji vplivajo na to? Tretji korak je izvedba. Pravilno postavljeni cilji, **trdo delo** in vztrajnost bodo vedno prinesli uspeh. Na poti nas bo zagotovo čakal tudi neuspeh, ampak neuspeh je del poti. Moramo ga prehoditi.

Po mojih izkušnjah je zelo pomembno, da dobro opredelimo današnje stanje. Človeške, okoljske in finančne vire. Ko jih imamo opredeljene, imamo že dobro izhodišče za postavljanje ciljev, ki jih definiramo prek naših želja. Cilji morajo biti ambiciozni, da nas bodo dovolj močno »zaposlili«. Prenizki cilji pomenijo, da jih bomo prehitro dosegli, previsoke cilje pa bomo dosegli zelo težko ali pa morda sploh ne. Večkrat moramo ovrednotiti prehojeno pot in se odločiti, ali bomo sredstva (redkeje pa tudi cilje) prilagodili.

Spodaj so tri tabele, v katero vpišete svoje podatke. Gre za človeške, okoljske in finančne vire. Ločeno je tabela s cilji. Zelo pomembno je, da opredelimo sredstva in cilje. Sredstvo nam pomaga doseči cilj. Teh dveh entitet ne smemo pomešati. Lahko pa so tudi cilji in sredstva povezani oz. imajo naši cilji možnost postati sredstva za naprej.

ČLOVEŠKI VIRI	Danes	Čez 5 let	Čez 10 let
Nosilec kmetije, starost			
Družinski člani, starost, delovna aktivnost			
Razpoložljiva delovna sila			
Vzdrževani družinski člani			
Življenjski sopotnik			
Otroci			
Drugi povezani ljudje			
Ostalo			

S ČIM SE TRENUITNO UKVARJAMO NA KMETIJI, V ČEM SMO SLABŠI, V ČEM SMO NAJBOLJŠI?

OKOLJSKI VIRI	Danes	Čez 5 let
Zemljišča v lasti		
Zemljišča v najemu		
Razdrobljenost/povprečna velikost gerka		
Lega in pedološke značilnosti (lahko razdeljeno v več sklopov)		
Infrastruktura – nepremičnine		
Potrebe po obnovi – stroški		
Oprema in stroji – ustreznii, dotrajani, primerni?		
Ostalo		

FINANČNI VIRI in obveznosti	Danes
Prihranki	
Mesečna poraba zase	
Neplačani krediti, limiti, lizingi	
Mesečni prihodek	
Ostali viri	

Cilj	Čas	Opombe

10.1. Mentor, vzornik

Zelo pomemben vidik za vsakega podjetnika je mentor. Lahko bi mu rekli vzornik, a so pri njih so pogosto v ospredju preveč čustva. Čustva pa nam v poslu povzročajo težave. Banke na koncu meseca ne zanima, če nam je zelo žal, ker ne moremo plačati obroka kredita. Preprosto bo želeta unovčiti hipoteko. In takrat je prepozno. Moramo biti odločni in željni znanja, a moramo informacije, na podlagi katerih razvijemo znanje, znati ovrednotiti. To nam lahko pomaga narediti naš mentor. Mentor je nekdo, ki ni preveč povezan z našim konkretnim poslom. Lahko je iz istega ali podobnega posla, mora pa biti čustveno nepovezan. Kot kmet imaš velikokrat polno glavo idej, lastnih videnj in izkušenj, in včasih je lahko niti ne prevelik problem nepremostljiva ovira, kdo drug pa lahko v trenutku najde odgovor oz. rešitev. Ni nujno, da jo vedno najde, včasih namesto odgovora morda zna postaviti pravo vprašanje.

Izpostaviti želim še vidik sodobnih družbenih omrežij in informacij, ki jih tam preberemo. Ko si nekaj časa v ozadju poslov in spoznavaš ljudi, ki objavljo podatke, ugotoviš, da so objavljeni rezultati pogostokrat izkrivljeni in priejeni. Marsikdaj tudi zlagani. Ne gre za posamezne primere, ampak za splošno prakso. **Zato je ključno, da nikoli ne izpeljujemo zaključkov o poslu zgolj na podlagi informacij, ki prihajajo z ene strani. Ne smemo si nekoga postaviti za idola in si želeti, da bomo taki, kot je videti on ali ona, saj v resnici ne moremo vedeti, če niso to lažne informacije in da v resnici sploh ni tako. Posledica je to, da želimo biti nekdo in doseči nekaj, kar mogoče sploh nihče ni dosegel in kar je v resnici nedosegljivo. To je lahko tako velika psihična ovira, da nam onemogoči razsodno razmišljanje.**

Mentor, ki z mano sodeluje? Absolutno! Vzornik? Če ne poznam dobro njegovega ozadja, nikakor!

10.2. Načrtovanje investicij

Leta 2019 sem bil z mojim svetovalcem za prehrano krav na ekskurziji v Avstriji, kjer smo obiskali zelo podjetno kmetijo. Izredno me je presenetil njihov podjetniški pogled na kmetijstvo. V mislih nimam le profesionalnega dela s kravami molznicami, ampak tudi podjetniški pogled na samo panogo, pravilno postavitev ciljev in podrejanje sredstev ciljem. Kmetje vse premalokrat upoštevamo ekonomske zakonitosti pri našem delu. Po večini nam tega znanja zelo primanjkuje in to je velikokrat vzrok za napačno odločitev, kam in koliko investirati, in presojo, kdaj želimo, da se nam investicija povrne, in katera sredstva vlagati.

Kmetje smo navajeni, da vlagamo lastna sredstva v kmetijo. Brez kredita je zelo težko izpeljati kakšno investicijo, sploh npr. pri gradnji hlevov ali večjih posodobitvah kmetij. To pomeni, da sprejmemmo vpis hipoteke na celotno kmetijo, saj je z zakonom o zaščitenih kmetijah na bankah to edina možnost odobritve kredita. V tujini to poteka drugače. Potrebno je uporabiti podjetniški pogled. Vprašanje: zakaj bi vlagal lastna sredstva in s tem tvegal, da izgubim vse premoženje, ki so ga mogoče pridelale cele generacije mojih prednikov? Drugo vprašanje: v kakšnem času

želim, da se mi investicija odplača? Tretje vprašanje: naj računam na nepovratna sredstva? Na nobeno vprašanje ni enoznačnih odgovorov, pa vendar bi rad poudaril pravilo najslabšega možnega scenarija. Če želimo, da nam bo posel prinesel kaj dobrega, moramo načrtovati tudi to, da ne bo šlo vse v redu. Če želimo, da v malo slabših časih ne bomo bankrotirali, moramo s tem računati že pri poslovнем načrtu. Če računamo previsoko pričakovano ceno izdelkov, se nam lahko zgodi, da bomo kmalu ostali brez premoženja in brez denarja.

Naj čisto konkretno predstavim, kako je bil kmet iz uvoda previden in se res osredotočil nase (in na svojo družino!). Izračunali so, da potrebujejo hlev za 140 molznic, odločili so se za molžo z dvema robotoma.

- **Postavil je cilj: želim x evrov dohodka na leto.** Njegov cilj ni bil povečati kmetijo ali olajšati delo, temveč zaslužiti (ob popolnoma vseh plačanih stroških) dovolj, da lahko družina normalno živi in si privošči tudi delavca, ki jim bo pomagal, in da člani kmetije, ki delajo, dobijo izplačano plačo. Naj zaključim s provokativnim vprašanjem: koliko članov kmetije, na kateri živim, dela na kmetiji in dobi izplačano plačo?
- **Želel je imeti alternativo** – če zaradi objektivnih razlogov izvajanje kmetijske dejavnosti ne bo več mogoče, želim, da je moja zgradba – hlev – lahko na voljo za druge dejavnosti, ki bodo prinesle dohodek. Hlev je dimenzioniran tako, da je velik **za tri teniška igrišča**. Edino vanj je želel vložiti dodatnih 200.000 evrov, in sicer, da bo stavba popolnoma brez stebrov.
- **Ni hotel tvegati in je hotel investicijo kompletno pokriti s kreditom, zavarovanim samo s samo stavbo in pripadajočim zemljiščem.** Čeprav je družina kapitalsko močna, ni hotela vlagati svojega denarja. Želeli so, da investicijo financira banka in to tudi izvedli.
- **Želel je, da se mu investicija povrne v 15. letih.** Kot primer je navedel mlekarne (njegov oče je bil nekaj let direktor mlekarne Bergland Milch), ki so v kriznih letih 2009 in 2010 načrtovale investicije v obrate, za katere so poskrbele, da so jih amortizirale v dveh letih. Na kmetijah vse prevečkrat pristanemo na to, da se nam investicije odplačujejo 20, 25 ali celo 30 let. To je absolutno preveč. Če se investicija v zgradbo ne odplača v 15 letih, jo je treba spremeniti (investicijo namreč). Ne moremo pričakovati, da bo vse, kar smo vložili v to zgradbo, zdržalo toliko časa. Marsikatero stvar je treba menjati že po nekaj letih in če ni odplačana niti osnovna investicija, lahko take težave postanejo zelo hudo breme za financiranje.
- **Z javnim razpisom so poiskali izvajalca za gradnjo.** Ker so imeli kar nekaj izkušenj iz mlekarske industrije, so se investicije lotili izredno premišljeno. Niso hoteli sami izbirati izvajalca, ampak so odprli javni razpis in prijavilo se je kar nekaj izvajalcev. Od najdražje izvedbe, za katero je predračun poslala zelo znana avstrijska gradbena hiša, ki postavlja hleve na ključ, so izbrali za kar 400.000 evrov cenejšega izvajalca iz Belgije. Ko so jih na odpiranju ponudb gradbeni izvajalci vprašali, če ne misljijo kandidirati za nepovratna sredstva, jim je kmet odgovoril: **nepovratna sredstva niso za to, da boste vi dobili toliko več. Nepovratna sredstva so za kmeta.**

Ta primer se mi je tako vtrsnil v spomin, da sem se odločil, če bomo investirali v hlev, ne bom izbiral izvajalca med lokalnimi ponudniki, ampak se bom za nasvet obrnil k temu izkušenemu kmetu, saj je bilo zelo očitno, da imajo vse urejeno na pravem mestu. Tako v glavi kot v hlevu. Zgledujmo se po takih, pa ne samo od daleč, ampak iščimo informacije direktno, s pravimi, drznimi in direktnimi vprašanji.

11. Zaključek

Kmetijstvo je res specifična gospodarska panoga. Velikokrat se sprašujem, kaj je prav, kako je prav, zakaj je tako, kot je, kaj narediti, da bo bolje. Vse bolj prihajam do zaključka, da en sam človek ne more spremnijati sistema. Lahko pa s svojim življenjem in delom zelo močno vpliva na svoje bližnje. Ne želim, da se kmetijstva lotevamo s strahom, kaj bo v prihodnje. Želim pa, da kmetje začnemo posegati po bolj podjetnih metodah, da začnemo razmišljati, ali je res vredno vse svoje življenje vložiti v delo, tvegati svoje zdravje, družino, se odpovedati plači, samo za to, da bomo ostali pri tem, kar smo delali zadnjih trideset let. Želim, da postanemo ponosni na svoje delo, obenem pa moramo biti tudi samokritični. Ne smemo biti bahaški, moramo pa stati za svojimi odločitvami, ki morajo biti osnovane na dejstvih in ne na subjektivnih mnenjih. Želim, da živimo vsak svoje polno življenje in da smo lahko na koncu dneva ponosni na tisto, kar smo naredili in tudi zadovoljni, da smo za svoje trdo delo dobili pošteno plačilo.

Če se ne bomo sami postavili zase, se ne bo nihče. Za to pa potrebujemo prave informacije in čim več znanja ter jih med sabo iskreno izmenjevati. S tem namenom sem tudi pripravil to izobraževanje, saj želim, da se dvigne kultura odnosov med kmeti pri nas. Da se dvigne tudi samozavest kmetov, da se bomo znali postaviti zase. Da bomo lahko ponosni kmetje, ponosni na svojo zemljo in na svoje rezultate, saj imamo za to več kot dovolj razlogov. Iskreno to želim za vse, ki to berejo. Upam, da nas bo takih čim prej čim več.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj

12. Prosojnice s predavanj

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj, d.o.o.

Mentorske kmetije

Avtor in predavatelj:
Anton Kukenberger

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

Kdo sem? Kam grem? S kom grem?

- Življenje in delo. Kako ločiti? Ali ločiti?
- Prednosti in slabosti, možnosti in omejitve.
- Delo v naravi in z naravo, čedalje več v pisarni.
- Neskončno vprašanj, treba si jih je postaviti.
- Lastna cena izdelka?
- Pošteno plačilo?

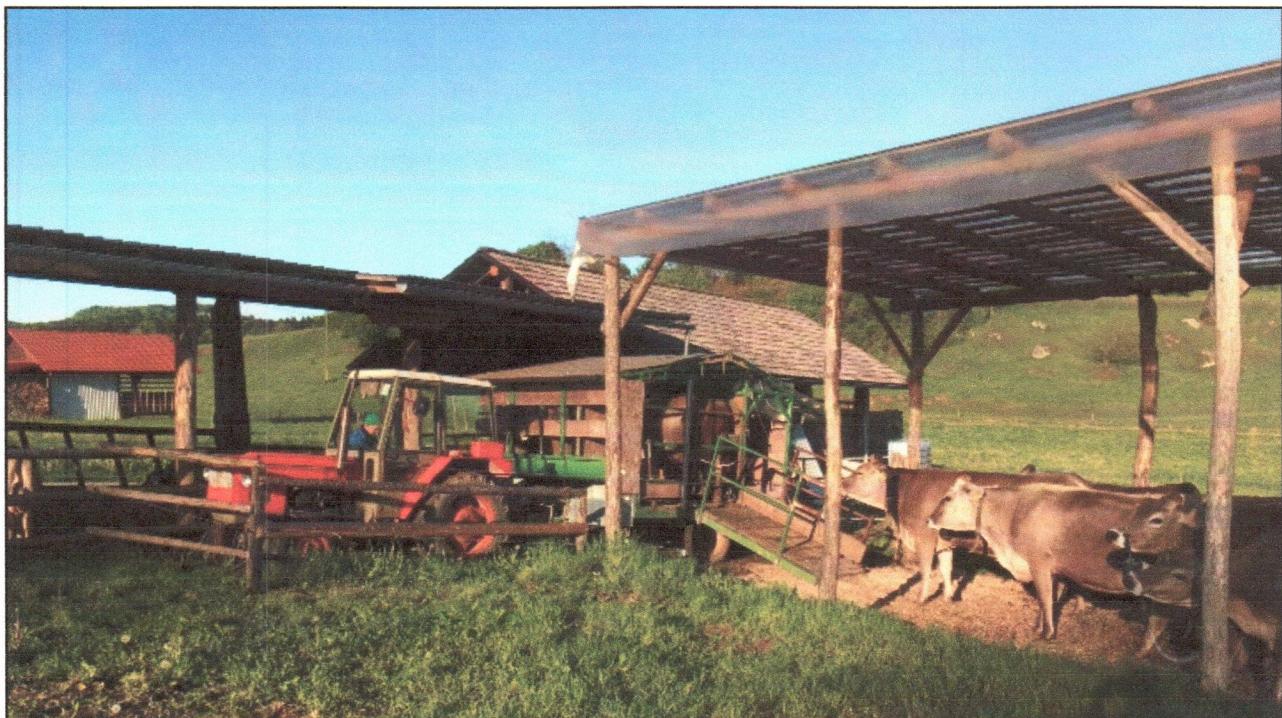
Ekološka kmetija Kukenberger

- Kraški teren (100 % OMD)
- Priteja, predelava, trženje mleka in mlečnih izdelkov
- 2011 prevzem kmetije od starega očeta
- Dotrajani objekti in večina mehanizacije
- Brez začetnega kapitala
- Razpis za mlade prevzemnike

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

Začetki...

- Študij zootehnike
- Prevzeti in razvijati ali ekstenzivirati
- Oddaja mleka
- Finančna izguba
- Družina živi od zunanje plače
- **NE ŽELIM BITI „PRICE TAKER“.**

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

Kako pa naj delam?

- Predelava in dodajanje vrednosti
- PREMALO EKONOMSKEGA ZNANJA
- Od daleč gledal ostale
- Veliki fiksni stroški – MAJHNOST!!!
- Veliki stroški izdelave (majhne serije)
- **BREZPOGOJNA PODPORA DRUŽINE**

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

Kako pa naj delam?

- VRHUNSKA KAKOVOST. ZAČETEK IN KONEC.
- Osnove: teoretične. Brez teorije NE GRE.
- Veliko različnih izdelkov.
  - Velika pokritost potreb kupcev – OK
  - Veliki stroški in majhne serije – NI OK
- Kje bom prodajal?
- Kdo so moji kupci?

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

Prodaja

- 1 / 3 dela in stroškov
- Delovna sila, kdo, kje, kdaj
- DOLOČITEV VELEPRODAJNIH IN MALOPRODAJNIH CEN
- Odvisnost od enega kanala (javni zavodi, tržnica, doma)?
- **Blagovna znamka in podoba – prodajni kanali**

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

KUPEC, KUPEC, KUPEC, KUPEC, KUPEC, KUPEC

- Interesi kupcev
- Zmožnost kupcev (kupna moč)
- Število kupcev
- Koliko dela vzame prodaja?
- **Sem sposoben prodajati sam ali ne?**
- Kako bom pristopil do kupcev (stična točka)

PRODAJNI KANALI

- Domača prodajalna
- Spletna trgovina
- Tržnica
- Javni zavodi
- Gostilne
- Prodajni avtomati

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj, d.o.o.

BLAGOVNA ZNAMKA: IZLOŽBA KMETIJ

**EKO
SIRA
RNA**

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj, d.o.o.

Organizacija prodaje doma

- Lokacija – primeren prostor
- Je moja kmetija urejena? Se bo kupec dobro počutil?
- Kdo bo prodajal?
- DELOVNI ČAS PRODAJALNE (kupci – prodajalci)
- DOLOČITEV CEN
- Samo naši izdelki?

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj, d.o.o.

Posel in družina

- Koliko imamo domače delovne sile
- Kaj si želijo ostali družinski člani
- Načrtujem družino?
- Partner / otroci
- Bom delal samo na kmetiji?
- Bo kmetija moja dodatna dejavnost?
- Koliko sem vreden?
- Vikendi, prazniki, dopust, bolniški dopust

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj, d.o.o.

VPRAŠANJA IN KOMENTARJI

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj, d.o.o.

EKOLOŠKA KMETIJA PR' DEMŠARJI

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj, d.o.o.

EKO PRLEKJA

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

Projekt EIP Seneno meso in mleko

- Pobuda „od spodaj“
- Kmetje, ki se aktivno ukvarjam s SMM
- Neurejeno stanje: certificiranje, brez povezovanja
- Želja po povezovanju
- Premalo znanja
- Projekt EIP: zelo dobro orodje za začetek
- Partnerji: KGZS, KIS, P-ino d.o.o., IKC UM, Mlekarna Celeia d.o.o., Ekološka kmetija Kukenberger, Ekološka kmetija Zadravec, Ekološka kmetija Kršinar, Turistična kmetija Apat, Kmetija Ovsenik

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

Cilji projekta

- Registracija blagovne znamke **SENENO**
- Ustanovitev **Zavoda seneno meso in mleko**
- **Baza** senenih ponudnikov in njihovih izdelkov – portal Dobrote slovenskih kmetij, spletna stran **SENENO**
- **Priročnik** za strokovno osebje in kmete
- **Razvoj novih izdelkov** iz senenega mesa in mleka

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

Cilji projekta

- Organizirati **dneve odprtih vrat** in **demonstracije** na kmetijah
- Optimizirati tehnologijo sušenja in krmljenja
- Narediti sodobna tehnološka navodila
- **Modeli oskrb** javnih zavodov, družin, gostiln, restavracij, hotelov
- Shema kakovosti **ZTP Seneno meso**

Nadaljevanje aktivnosti po zaključku projekta

- Krepitev zavoda SMM
- Krepitev blagovne znamke Seneno
- Pomoč kmetom pri iskanju znanja: sušenje, pridelava, predelava, trženje, mehanizacija, objekti
- Ozaveščanje kupcev o prednostih SMM
- Izvedba dejavnosti za kmete (izobraževanja, ekskurzije, ...)

SODELOVANJE, SKUPNI NASTOP, KOLEKTIVNE BLAGOVNE ZNAMKE

- **Zakaj?**

- Majhnost, razdrobljenost, neučinkovitost, NEMOČ (pogajanj)

- **Kako?**

- Pridelava – skupna nabava, skupni stroji (pa ne na pamet!)
- Predelava – več kmetij prideluje surovino za en predelovalni obrat
- Prodaja – več kmetij prideluje oz. predeluje in prodaja pod isto blagovno znamko

Evropski kmetijski sklad za razvoj podežela: Evropa investira v podeželje

Več lastnikov kmetijskega obrata (kmetije)

- Švica: 4 kmetije skupaj zgradile hlev
- <http://www.stall-ehrenbuel.ch/>
- Sodelujejo pri pridelavi krme (delovne konice so lažje obvladljive)
- Govedo štirih kmetij je v enem hlevu
- Brez težav si razporedijo prosti čas
- Lahko gredo na dopust
- Področja dela so razdeljena glede na individualne sposobnosti

Evropski kmetijski sklad za razvoj podežela: Evropa investira v podeželje

Evropski kmetijski sklad za razvoj podežela: Evropa investira v podeželje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj, d.o.o.

Vec lastnikov kmetijskega obrata (kmetije)

- Dva lastnika, trije molzniki
- Pridelava poljščin, skupaj približno 120 ha
- Vsak molznik molze en teden
- Delovne konice si porazdelijo
- Večji stroji in manj strojev, učinkovitejše delo
- Kupujejo vse plemenske telice, osemenjujejo z angusom (zelo visoka cena za teleta), nimajo dela z vzrejo telic

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja - Evropa investira v podeželje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj, d.o.o.

Kolektivne blagovne znamke – Dobrote Dolenjske

- Preko 30 ponudnikov s cele Dolenjske
- Tri trgovine: Trebnje, Ljubljana, Brdo pri Kranju
- Poslovna darila
- Veliko turistov se ob obisku trgovine spozna z lokalno kulinariko
- Za ponudnike: dodatno prodajno mesto in stična točka s kupci

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja - Evropa investira v podeželje

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja - Evropa investira v podeželje

Kolektivne blagovne znamke: **SPES – BIO s kmetij**

- Pridelovalci sadja in zelenjave
- Skupni nastop na trgu: ponudba javnim zavodom (skupna distribucija, dopolnjevanje ponudbe)
- Skupna embalaža – nakup večje količine in s tem nižja cena
- Kandidiranje na razpisih za skupine proizvajalcev (osnovna sredstva, operativni stroški)
- Manj dela s prijavljanjem na javne razpise in boljše obvladovanje birokratskega dela

Sodelovanje na področju predelave, ekonomija obsega

- Kmetije, tudi, če imajo >50 ha, so majhne!
- letni obrat 1.000.000 € je še vedno **mikro** podjetje!
- Nekonkurenčnost = visoka lastna cena, nizka RVC:
  - Visoki fiksni stroški
  - Majhne nabavne količine
  - Težka organizacija dela
  - Drag denar
  - Delo je vezano na družno: nenadomestljivost = veliko breme
- Promocija na enoto proizvoda izredno draga!
- **VSEGA NE (Z)MOREM SAM!**

Kaj pa, če gremo skupaj?

- Nižja lastna cena
- Porazdelitev tveganja
  - Manjše tveganje na vlagatelja
  - Manjši fiksni stroški
  - Specializacija delovne sile, porazdelitev dela, lažja organizacija
- Večje nabavne količine → nižje nabavne cene
- Več avtomatizacije
- **BOLJŠI FINANČNI REZULTAT**

Primer zelo dobrega sodelovanja: Biokäserei Walchsee

- Letna predelava cca 4,5 mio litrov mleka
- Odkupna cena mleka: 0,60 eur / l
- Povprečna velikost kmetije dobaviteljice: 17 krav molznic!
- Prodaja doma in izvoz
- <https://www.biokaeserei-walchsee.com/>

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

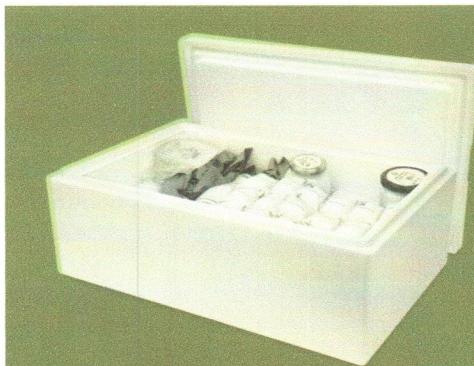
MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj, d.o.o.

DOSTAVA HLAJENEGA ŽIVILSKEGA BLAGA NA DOM

**Varujemo okolje.
Uporabljamo
povratno embalažo.**

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj, d.o.o.

Povratna embalaža

- Steklo : plastika
- Cena
- Pomivanje
- Logistika, skladiščenje
- Etikete
- DOLG DO NARAVE

<https://ekosirarna.si/embalaza/>

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

Hladilna veriga, pošiljanje

- Ne razvažamo sami. Prednost: prisotni po celi državi, slabost: potrebujemo termobokse in ni stika s kupci.
- Karton, 5-slojni (zdrži tudi 50 pošiljanj)
- Termoboks, izolacijske plošče (recikliran papir)
- Hladilna plošča z ledom
- Vmesne pregrade iz ekspandirane pene

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

Izzivi pri spletnem trženju

- Zaščita stekla – steklo na dostavi ni zavarovano
- Slabo ravnanje osebja s paketi
- Zamuda pri dostavi
- Izobraževanje kupcev
- Velik vložek v promocijo (ciljanje kupcev, vložki večjih podjetij)
- Razvade kupcev: poština, popusti, dostava naslednji dan
- Konkurenca ima velikokrat prenizke cene (prodajajo po veleprodajnih)

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj, d.o.o.

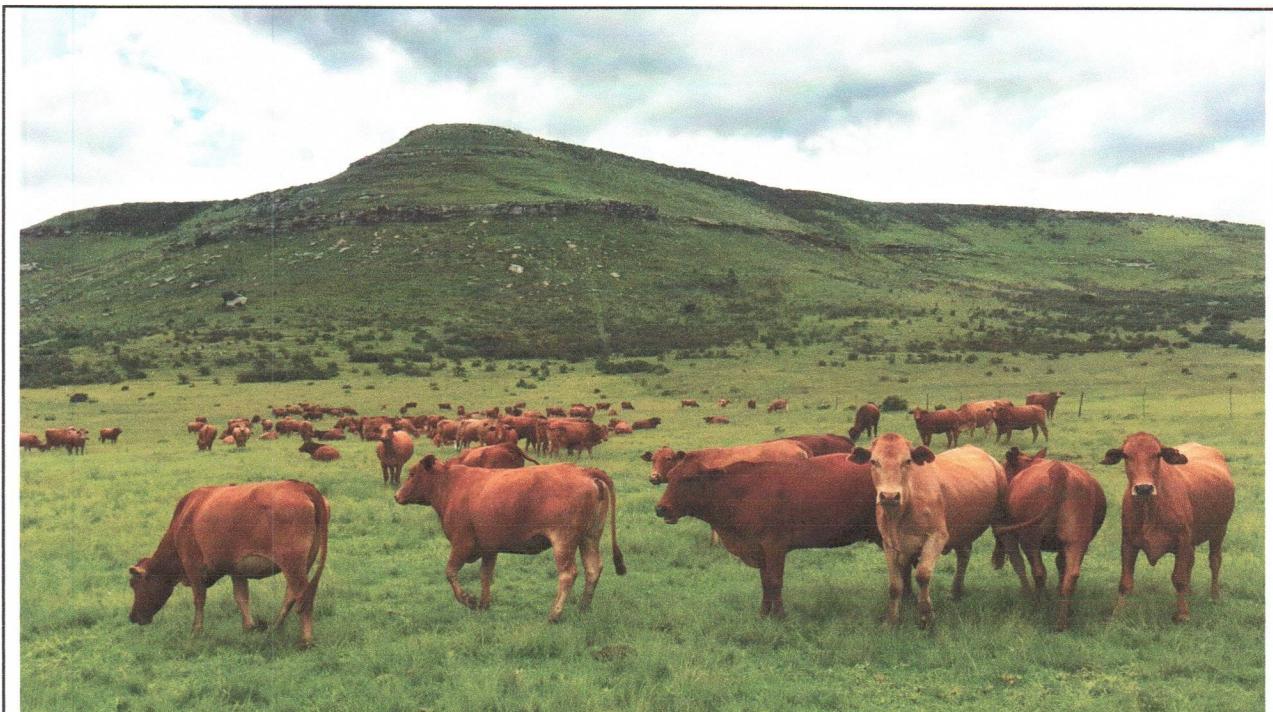
DOBROBIT ŽIVALI NA (EKO) KMETIJAH

- ŽIVALI NISO PREDMETI. SO ČUTEČA BITJA.
- Od rojstva do smrti jih moramo spoštovati
- Veliko pričakujemo → veliko smo dolžni!
- Konvencionalne ali eko? Ni pomembno.
- GRE ZA ODNOS DO ŽIVALI.

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

Hlevi za govedo

- Reja brez hleva ni mogoča vsaj 6 mesecov.
- Nimamo neomejenih površin.
- Tudi s pašo je potrebno kombinirati hlev.
- Hlev = nadomestek
- Imitacija oz. približevanje naravi
- Omejevanje prostora
- Koliko prostora?

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

Hlevi za govedo

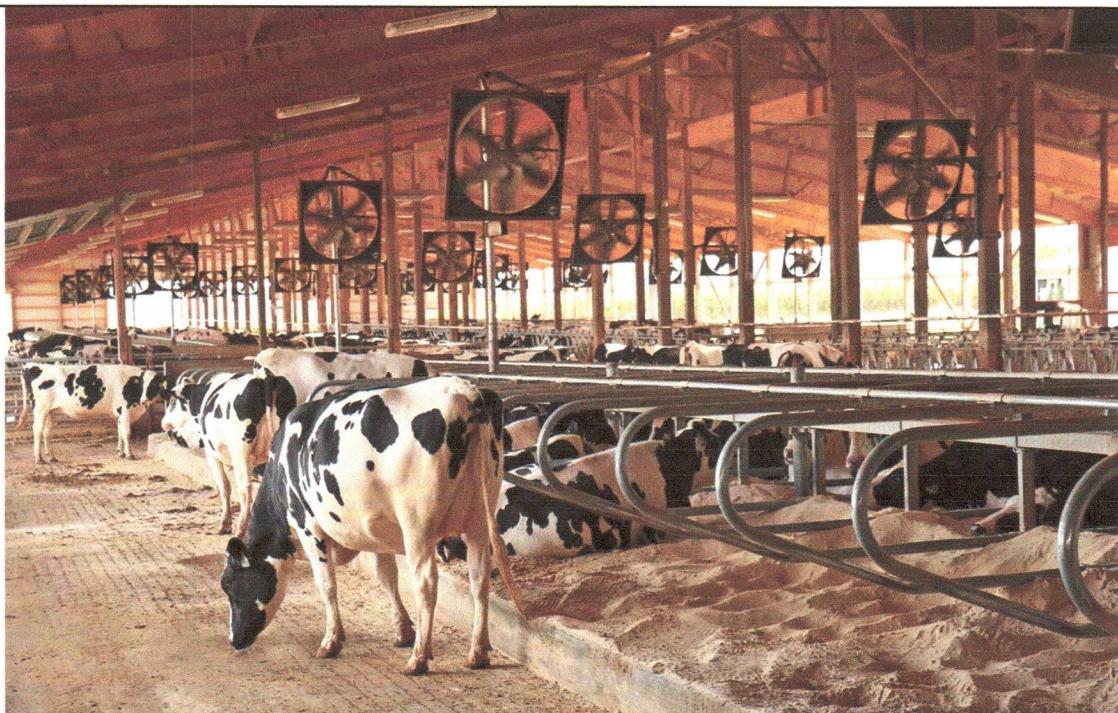

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

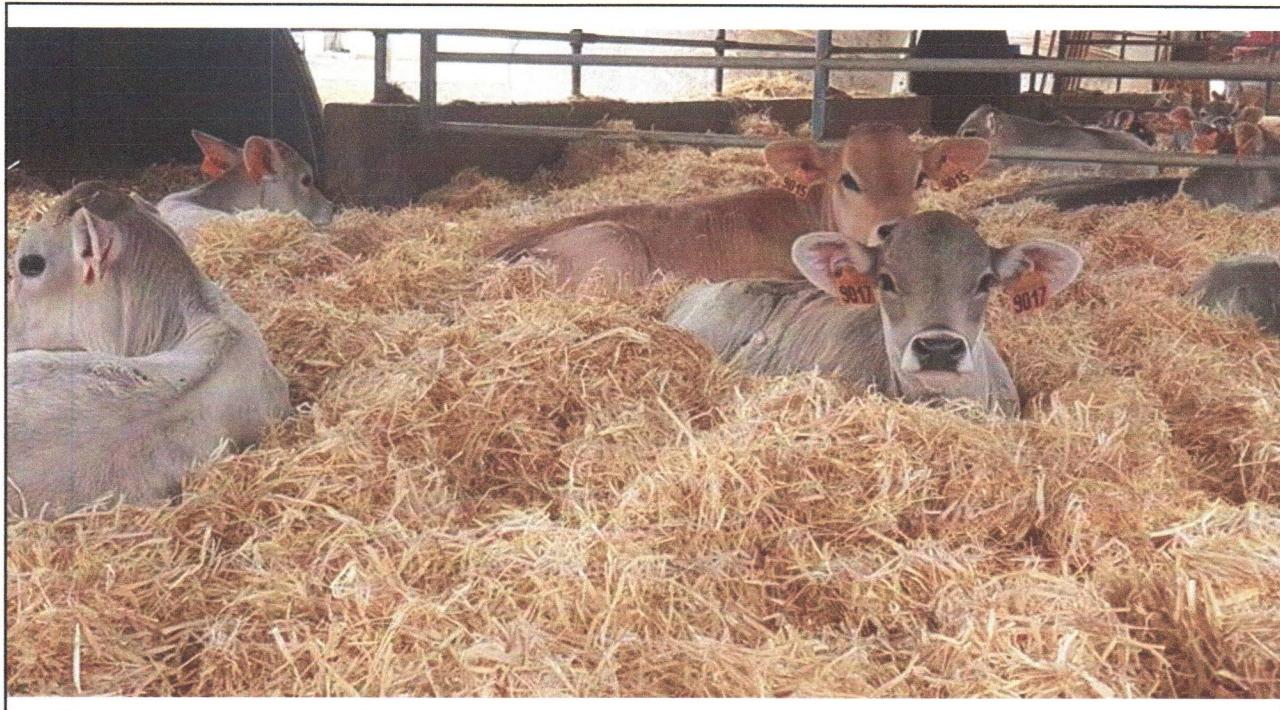

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

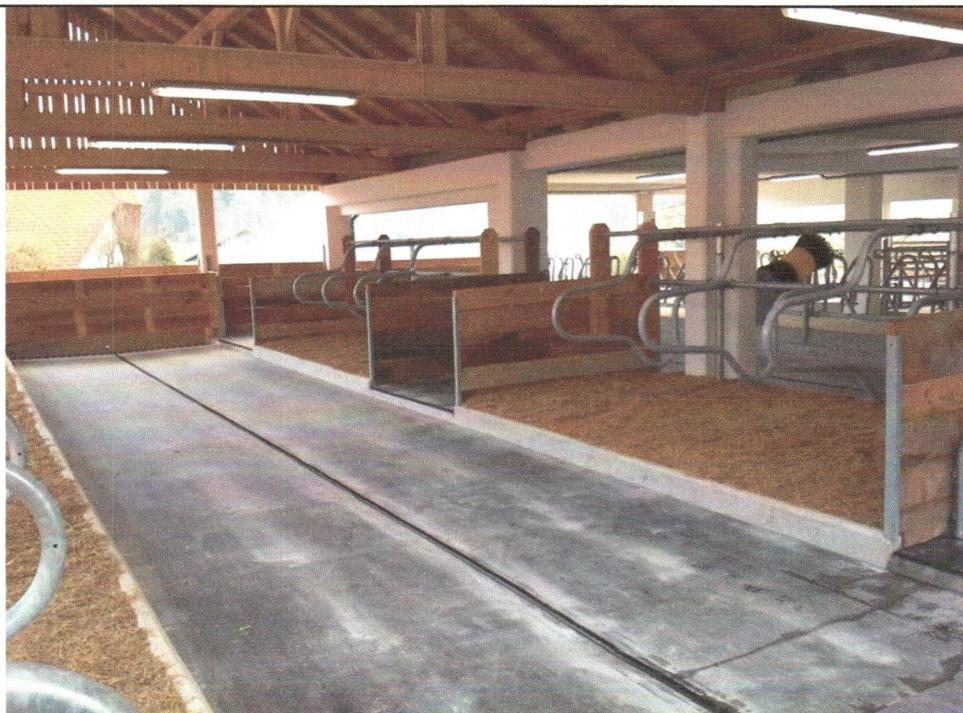

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

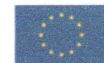

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj, d.o.o.

Paša

- Naravna oblika reje
- Etološke značilnosti / potrebe
- Izpostavljenost vremenu (odpornost, sonce)
- Zrak
- Značilnosti terena
- Dostop do vode
- Dostop do krme v sušnih obdobjih

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

Paša krav molznic

- Je enako zahtevna kot hlevska reja.
- Velika težava: razdrobljene parcele!
- Prikeja: odvisna od rejca, koliko se paši posveti
- Potreba po dokrmljevanju
- Potreba po strehi in utrjeni površini
- Vrhunsko, najboljše možno mleko
- Velika prednost pri direktnem trženju

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

RAVNANJE Z ŽIVALMI in ZAKOL BREZ STRESA

- Eno najpomembnejših področij dela živinorejca
- Žival čuti, kako se počutim!
- Živali si zaslužijo normalno življenje, brez stresa.
- Rezultat slabega ali dobrega dela je direktno povezan z rejskimi rezultati.
- Življenje → transport → zakol.
- **Je res potrebno izvesti vse tri?**

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj

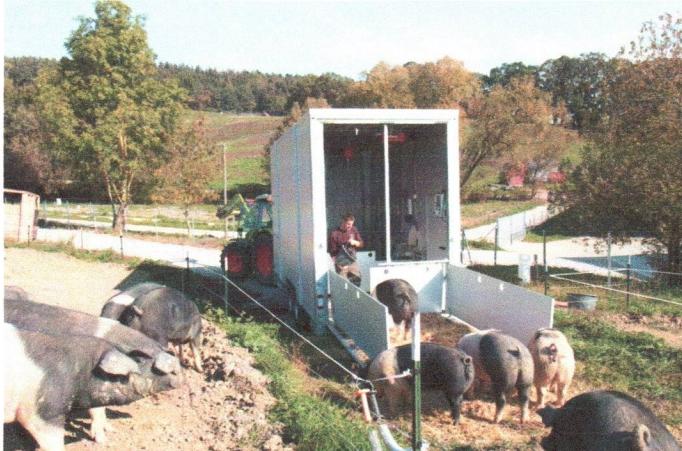

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj, d.o.o.

Zakol prašičev v prikolici

- <https://derhoftierarzt.de/2019/01/stressfreie-schlachtung-von-mastschweinen-im-mobilen-schlachtanhaenger/>

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

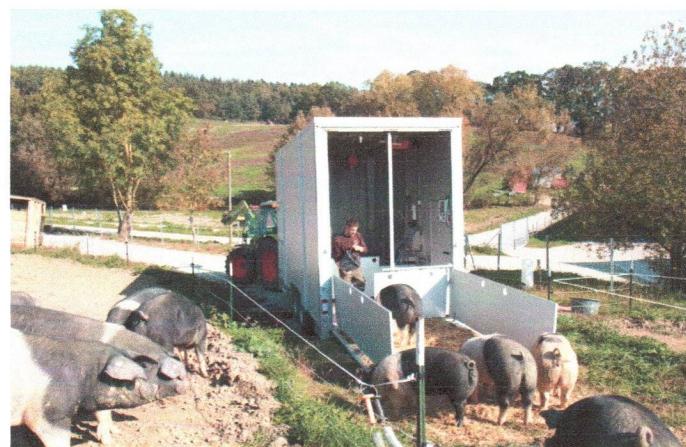
REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj, d.o.o.

Zakol prašičev v prikolici

- <https://derhoftierarzt.de/2019/01/stressfreie-schlachtung-von-mastschweinen-im-mobilen-schlachtanhaenger/>

- **Brez transporta**
- **Zakol brez stresa**
- **Evisceracija in razsek**
- **Ohlajanje v drugem prostoru**

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj, d.o.o.

Zakol goveda na kmetiji

<https://www.viacampesina.at/stressfreie-teilmobile-schlachtung/>

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja - Evropa investira v podeželje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj, d.o.o.

Zakol perutnine na kmetiji

<https://lh.hessen.de/unternehmen/erwerbskombinationen/direktvermarktung/mobile-huehnerschlachtung-seit-juni-2020-in-hessen-moeglich/>

Foto: Claudia Zohner

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja - Evropa investira v podeželje

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja - Evropa investira v podeželje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj

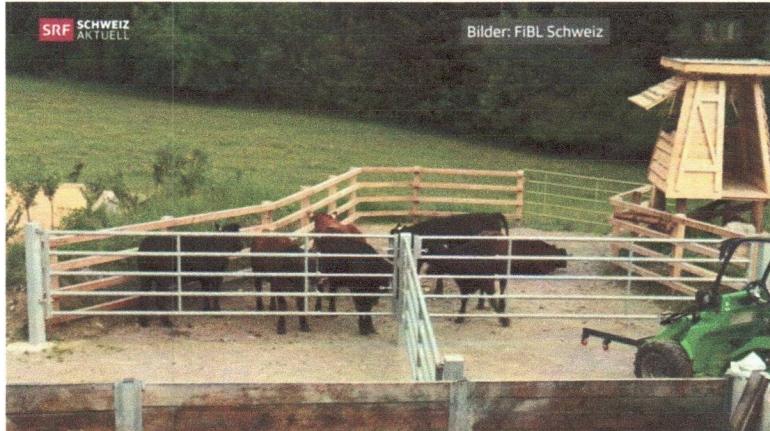

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj, d.o.o.

Zakol na pašniku

<https://www.srf.ch/news/schweiz/bauer-darf-rinder-auf-der-weide-schlachten>

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

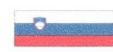
REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj, d.o.o.

Več primerov iz prakse

- <https://www.bio-jungrindfleisch.at/blog/stressfreie-hofschlachtung/>
- <https://www.youtube.com/watch?v=hIpTuOJxLol>
- <https://www.youtube.com/watch?v=2ImHz5OF7EU>
- <https://www.youtube.com/watch?v=p526rWH43EY>

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

Zakaj tega ni več?

- Dražji zakol (veterinar, mesar) – na terenu
- Predpisi EU (derogacija)
- Lobiji
- VELIKE PREDNOSTI
  - Živali ne čutijo stresa. Enako rejec.
  - Meso je veliko boljše kakovosti.
  - Meso se lahko proda dražje.
- KAKO V PRIHODNJE?
  - PRITISKI NA POLITIKO, DA SE UVELJAVIJO DEROGACIJE

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja - Evropa investira v podeželje

Kaj pričakuje trg?

- Nizko ceno
- Visoko kakovost
- Meso brez klanja
- Meso brez stresa
- ???
- Osveščenost čedalje večja
- Tisti, ki iščejo, bodo našli
- Skoraj vse ravnanje z živalmi bi se moralo izboljšati

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja - Evropa investira v podeželje

VPLIV (EKO) KMETOVANJA NA OKOLJE

- Pozitiven
- Negativen

Krog hranil

- Mora biti zaključen, s čim manjšimi odstopanji
- Kroženje
- Izgube

Vračati, kar smo odvzeli.

- Nakup gnojil
- Nakup krme
- Nakup nastilja

Strokovno gnojenje in uporaba FFS

- Pravi čas
  - Vegetacija
  - Škodljivci
  - Bolezni
  - Karence
- Prava koncentracija
  - Ne preveč
  - Ne premalo
- Odvisnost od kemičnih pripravkov
  - Kdo tukaj zaslubi?
  - Se da kaj drugače?

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja - Evropa investira v podeželje

Obdelava zemlje

- Čedalje manj premikanja
- Uporaba samo tistega, kar je nujno
- Obračanje zemlje??
- Erozija
- Izpiranje
- Kapaciteta zadrževanja vode
- Živost tal!

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja - Evropa investira v podeželje

Organska snov, uporaba krovnih posevkov

- Živost tal je nujna
- Pokritost → manj ali nič herbicidov
- Večja temperatura, boljša vegetacija
- Manjše izpiranje hranil
- Večja odpornost na sušo
- Večja nosilnost tal
- Nalivi, suša – boljše prenašanje ekstremov

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja - Evropa investira v podeželje

Emisije v kmetijstvu

- Globalizacija: vir težav!
- Transport!
- Lagodno, razvajeno življenje!
- Pridelava na enem koncu sveta, pakiranje na drugem, prodaja na tretjem.
- Transport do parcel
- Razdrobljenost parcel (transport, robni efekti, neučinkovito delo)
- **Je res smiselno za vsak hektar narediti 30 kilometrov?**

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja - Evropa investira v podeželje

Intenzivnost kmetovanja

- Kaj je res in kaj je pravljica?
- Ekološko ali konvencionalno?
- Intenzivno ali ekstenzivno?
- Je kmetijstvo pridelava hrane ali komunalna služba?
- INTENZIVNO KMETOVANJE NUJNO POTREBUJEMO.
- Dobra založenost tal
- Oskrba z vodo
- Organska snov v tleh
- pH tal
- Kolobar!!

Kmetujem z glavo, ne z napravo!

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja - Evropa investira v podeželje

Kaj bom naredil – imam vizijo, strategijo?

- Kmetija: da ali ne? Priložnosti je veliko, niso pa za vsakogar.
- Profesionalni kmet : hobi kmet
- Kaj pričakujem od kmetije?
- Kakšne imam naravne danosti in možnosti?
- Definicija stanja
- KAJ DELA KONKURENCA?
- Imam konkurenco? Če ne, ZAKAJ NE?
- Poznam obstoječe stanje, lahko se odločam za naprej.
- **Ne na pamet!**

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja - Evropa investira v podeželje

Viri na kmetiji

- Človeški
  - Nosilec
  - Partner/ka
  - Starejša generacija
  - Otroci
- Okoljski
  - Kje sem
  - Relief
  - Zemljiška struktura
- Finančni

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja - Evropa investira v podeželje

Mentor / vzornik

- Razlika?
- Kdo?
  - Podobna dejavnost
  - Izkušenost
  - Večje podjetje kot moje!
  - Izven prijateljev / družine
  - Out of the box!

• NE Z DRUŽBENIH OMREŽIJ!

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja - Evropa investira v podeželje

Investicije in pridobivanje sredstev

- **Kmetijstvo je ena najbolj investicijsko zahtevnih panog nasploh.**
- Odločanje na podlagi številk, ne čustev
- !!! POSLOVNI NAČRT Z REZERVO!!!
- Natančen pregled podobnih investicij

Kako delajo najbolj podjetni

- Cilj: želim XX € dohodka na leto. Plačani vsi družinski člani!
- ALTERNATIVA: če prenehamb, kaj bom z objektom?
- Sredstva: brez kredita? Lastna sredstva? Ali kredit in dober poslovni načrt?
- Nepovratna sredstva: za koga so namenjena???
- Amortizacijska doba: max 15 let (že to je veliko)
- Izvajalec preko javnega razpisa
- Kdo bo imel od tega največ? Vsi ostali ali jaz?

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj, d.o.o.

Za konec...
ŽIVETI. NE SAMO PREŽIVETI.
VREDEN SEM.
ZMOREM.
SKUPAJ.

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

MONOTRO
Razvojni center strokovnih izobraževanj, d.o.o.

HVALA ZA POZORNOST.
SREČNO IN VSE DOBRO!

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje